

Proprietary Information Leakage and Accounting Information Transparency: The Moderating Role of Intellectual Property Rights Protection

Shadi Hasanzadeh

Assistant Prof., Department of Accounting, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Kurdistan, Sanandaj, Iran. E-mail: shadi.hasanzadeh@uok.ac.ir

Kadije Eslami *

*Corresponding Author, Assistant Prof., Department of Accounting, Bandargaz Branch, Islamic Azad University, Bandargaz, Iran. E-mail: kh.eslami88@iau.ac.ir

Mana Farahi

Ph.D. Candidate, Department of Accounting, Bandargaz Branch, Islamic Azad University, Bandargaz, Iran. E-mail: mana.farahi@iau.ac.ir

Abstract

Objective

Accounting information transparency-one of the fundamental pillars of corporate governance-plays a crucial role in enhancing investor confidence, improving capital market efficiency, and strengthening the overall economic system. Transparency in financial reporting refers to the provision of reliable, comprehensive, timely, and understandable information that allows stakeholders to accurately assess a firm's performance and risks, thereby supporting informed decision-making. In recent years, the expansion of economic activities and growing global competition have intensified the challenge of confidential and proprietary information leakage, particularly in the area of research and development (R&D). Such leakage can undermine firms' competitive advantage, cause the loss of strategic opportunities, and reduce managers' motivation for voluntary and transparent disclosure. This study examines the impact of R&D information leakage on accounting transparency and explores whether intellectual property (IP) protection moderates this relationship. The issue is especially relevant in the context of the Iranian economy, where international sanctions, weak enforcement mechanisms, and institutional inefficiencies limit the protection of intellectual property rights. The research draws on transaction cost theory, agency theory,

Citation: Hasanzadeh, Shadi; Eslami, Kadije & Farahi, Mana (2026). Proprietary Information Leakage and Accounting Information Transparency: The Moderating Role of Intellectual Property Rights Protection. *Accounting and Auditing Review*, 33(1), 24-51. (in Persian)

and conditional conservatism. From a transaction cost perspective, the leakage of confidential information represents an additional cost that may lead managers to reduce disclosure and transparency. Similarly, agency theory suggests that weak corporate governance exacerbates conflicts of interest between managers and shareholders, further diminishing transparency in financial reporting.

Methods

The study analyzed data from 107 firms listed on the Tehran Stock Exchange between 2012 and 2022. Firms were selected based on criteria such as continuous operations, fiscal years ending in March, and exclusion from investment or financial intermediation industries. Data were collected from audited financial statements and the World Intellectual Property Organization (WIPO) indicators of intellectual property protection. Accounting information transparency was measured using a composite index based on aggressive earnings management and earnings smoothing. R&D information leakage was estimated through the Cobb–Douglas production function. The Ginarte-Park index was used as a proxy for intellectual property protection. Control variables included return on assets, financial leverage, asset growth, board independence, firm size, and industry concentration. Data analysis was conducted using linear and multivariate regression models in EViews 11.

Results

The results show that R&D information leakage has a significant negative effect on financial reporting transparency. The estimated coefficients indicate that transparency declines substantially as information leakage increases. This finding aligns with prior international research, which suggests that firms tend to reduce disclosure when the risk of proprietary knowledge transfer to competitors is high. However, the moderating role of intellectual property protection was not supported. Despite the existence of IP protection laws, weak enforcement and monitoring mechanisms in Iran appear to limit their effectiveness in enhancing disclosure transparency.

Conclusion

The findings highlight that legal frameworks alone are insufficient-effective enforcement and institutional efficiency are essential to mitigating the adverse effects of information leakage. R&D information leakage poses a serious threat to accounting transparency among Iranian firms. Without strong IP protections, both managers and investors face heightened risks due to lower-quality financial information. Therefore, strengthening regulatory institutions, improving enforcement mechanisms, and promoting a strong culture of corporate governance are critical policy priorities. Firms should also adopt internal strategies such as improving control systems and using advanced data protection technologies to prevent confidential information leakage. Future research could examine proprietary information leakage in other areas such as production, marketing, and information technology, while considering broader institutional and environmental factors. Overall, this study provides empirical evidence that R&D information leakage undermines not only firm competitiveness but also the quality of financial reporting. Ignoring this issue could erode investor trust and weaken capital market integrity.

Keywords: Proprietary information protection, Accounting information transparency, Intellectual property rights protection.

نشت اطلاعات اختصاصی و شفافیت اطلاعات حسابداری: تأثیر نقش تعدیلگری حمایت از حقوق مالکیت معنوی

شادی حسن‌زاده

استادیار، گروه حسابداری، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه کردستان، سنندج، ایران. رایانامه: shadi.hasanzadeh@uok.ac.ir

خدیدجه اسلامی*

* نویسنده مسئول، استادیار، گروه حسابداری، واحد بندرگز، دانشگاه آزاد اسلامی، بندرگز، ایران. رایانامه: kh.eslami88@iau.ac.ir

مانا فراهی

دانشجوی دکتری، گروه حسابداری، واحد بندرگز، دانشگاه آزاد اسلامی، بندرگز، ایران. رایانامه: mana.farahi@iau.ac.ir

چکیده

هدف: شفافیت اطلاعات حسابداری، به‌عنوان یکی از ارکان اساسی نظام حاکمیت شرکتی، در افزایش اعتماد سرمایه‌گذاران، بهبود کارایی بازارهای مالی و ارتقای کارکرد نظام اقتصادی نقشی کلیدی دارد. شفافیت در گزارشگری مالی، به‌معنای ارائه اطلاعات قابل اتکا، جامع، به‌موقع و فهمیدنی است که امکان ارزیابی دقیق عملکرد و ریسک‌های واحدهای تجاری را فراهم می‌کند و زمینه را برای اتخاذ تصمیم‌های صحیح توسط ذی‌نفعان مهیا می‌سازد. در سال‌های اخیر و همگام با گسترش فعالیت‌های اقتصادی و پیچیده‌تر شدن فضای رقابت جهانی، مسئله نشت اطلاعات محرمانه و اختصاصی، به‌ویژه در حوزه تحقیق و توسعه، به یکی از چالش‌های جدی در فرایند گزارشگری مالی بدل شده است. نشت این نوع اطلاعات، می‌تواند مزیت رقابتی شرکت‌ها را تضعیف کند، موجب از دست رفتن موقعیت‌های راهبردی شود و انگیزه مدیران را برای افشای داوطلبانه و شفاف اطلاعات کاهش دهد. در این میان، بررسی اثر نشت اطلاعات تحقیق و توسعه بر شفافیت حسابداری و تحلیل نقش احتمالی حمایت از مالکیت معنوی در تعدیل این رابطه، ضرورتی علمی و عملی دارد؛ به‌ویژه در محیط اقتصادی ایران که با محدودیت‌هایی همچون تحریم‌های بین‌المللی، ضعف در سازوکارهای اجرایی و ناکارآمدی نهادی در حمایت از حقوق مالکیت فکری مواجه است. این پژوهش در چارچوب نظریه‌های هزینه مبادله، نمایندگی و محافظه‌کاری شرطی اجرا شده است. بر اساس نظریه هزینه مبادله، نشت اطلاعات محرمانه به‌منزله نوعی هزینه اضافی برای شرکت‌ها محسوب می‌شود که می‌تواند مدیران را به کاهش سطح افشا و شفافیت سوق دهد. همچنین از منظر نظریه نمایندگی، تضاد منافع میان مدیران و سهام‌داران در شرایط ضعف حاکمیت شرکتی تشدید می‌شود و این امر کاهش شفافیت اطلاعاتی را محتمل‌تر می‌سازد.

روشی: در این پژوهش از داده‌های ۱۰۷ شرکت پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران، طی سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۴۰۱ استفاده شد. این

استناد: حسن‌زاده، شادی؛ اسلامی، خدیجه و فراهی، مانا (۱۴۰۵). نشت اطلاعات اختصاصی و شفافیت اطلاعات حسابداری: تأثیر نقش تعدیلگری حمایت از حقوق مالکیت معنوی. *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ۳۳ (۱)، ۲۴-۵۱.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۴/۱۵

تاریخ ویرایش: ۱۴۰۴/۰۶/۰۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۸/۰۴

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۱۰/۲۱

doi: <https://doi.org/10.22059/ACCTGREV.2025.401146.1009147>

بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، ۱۴۰۵، دوره ۳۳، شماره ۱، صص. ۲۴-۵۱

ناشر: دانشکدگان مدیریت، دانشگاه تهران

نوع مقاله: علمی پژوهشی

© نویسندگان

شرکت‌ها بر اساس معیارهای خاصی از جمله ثبات فعالیت در دوره بررسی، انطباق سال مالی با پایان اسفندماه وعدم تعلق به گروه‌های سرمایه‌گذاری یا واسطه‌گری مالی انتخاب شدند. داده‌های مورد نیاز از صورت‌های مالی حسابرسی‌شده و شاخص‌های مربوط به حمایت از مالکیت معنوی که توسط سازمان جهانی مالکیت فکری منتشر می‌شود، گردآوری شد. در این پژوهش، شفافیت اطلاعات حسابداری، از طریق ترکیب دو شاخص سود متهورانه و هموارسازی سود سنجیده شد و نشت اطلاعات تحقیق و توسعه نیز با استفاده از تابع تولید کاب - داگلاس اندازه‌گیری شد. شاخص ژینارته و پارک نیز به‌منزله معیار حمایت از مالکیت معنوی در نظر گرفته شد و سایر متغیرهای کنترلی همچون بازده دارایی‌ها، اهرم مالی، نرخ رشد دارایی‌ها، استقلال هیئت‌مدیره، اندازه شرکت و تمرکز صنعت لحاظ شدند. تحلیل داده‌ها با استفاده از رگرسیون خطی و چندمتغیره در نرم‌افزار ایویوز ۱۱ انجام گرفت.

یافته‌ها: نتایج به‌روشنی نشان داد که نشت اطلاعات تحقیق و توسعه، بر شفافیت گزارشگری مالی اثری منفی و معنادار دارد؛ به‌گونه‌ای که ضریب برآوردشده، بیانگر کاهش ملموس شفافیت در اثر افزایش نشت اطلاعات است. این یافته هم‌سو با نتایج پژوهش‌های بین‌المللی است که نشان دادند شرکت‌ها در صورت افزایش خطر انتقال اطلاعات محرمانه به رقبا، به افشای شفاف اطلاعات تمایل کمتری دارند. از سوی دیگر، نقش تعدیل‌کننده حمایت از مالکیت معنوی در این رابطه تأیید نشد و مشخص شد که حتی با وجود قوانین حمایت از حقوق مالکیت فکری، ضعف نظام اجرایی و نظارتی در ایران مانع تأثیرگذاری این قوانین بر بهبود شفافیت اطلاعاتی می‌شود.

نتیجه‌گیری: این یافته‌ها بیانگر آن است که وجود چارچوب‌های قانونی کافی نیست و کارآمدی و ضمانت اجرای قوانین در کاهش پیامدهای منفی نشت اطلاعات نقشی اساسی دارد. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که نشت اطلاعات تحقیق و توسعه، یکی از عوامل تهدیدکننده مهم برای شفافیت اطلاعات حسابداری در شرکت‌های ایرانی است و در شرایطی که حمایت قانونی از مالکیت معنوی ضعیف و ناکارآمد است، مدیران و سرمایه‌گذاران هر دو در معرض ریسک کاهش کیفیت اطلاعات مالی قرار می‌گیرند. بر این اساس، تقویت نهادهای نظارتی، افزایش ضمانت‌های اجرایی قوانین و ارتقای فرهنگ حاکمیت شرکتی، از مهم‌ترین اقداماتی است که سیاست‌گذاران باید مدنظر قرار دهند. از سوی دیگر، مدیران شرکت‌ها نیز باید با به‌کارگیری راه‌کارهای داخلی همچون ایجاد سازوکارهای کنترل داخلی قوی‌تر و استفاده از ابزارهای نوین حفاظت از داده‌ها، ریسک نشت اطلاعات محرمانه را کاهش دهند. همچنین پژوهش‌های آینده می‌توانند به بررسی ابعاد دیگر نشت اطلاعات اختصاصی در حوزه‌هایی همچون تولید، بازاریابی و فناوری اطلاعات بپردازند و به نقش سایر متغیرهای نهادی و محیطی را در این رابطه توجه کنند. به‌طور کلی، این مطالعه با ارائه شواهدی تجربی، نشان داد که نشت اطلاعات تحقیق و توسعه، نه تنها از جنبه رقابت‌پذیری شرکت‌ها، بلکه از دیدگاه کیفیت گزارشگری مالی نیز اهمیت دارد و بی‌توجهی به آن، می‌تواند به کاهش اعتماد سرمایه‌گذاران و تضعیف بازار سرمایه منجر شود.

کلیدواژه‌ها: حفاظت از اطلاعات اختصاصی، شفافیت اطلاعات حسابداری، حمایت از مالکیت معنوی.

مقدمه

در عصر حاضر، اطلاعات به عنوان یکی از دارایی‌های بسیار ارزشمند سازمان‌ها، در فرایندهای تصمیم‌گیری مالی و اقتصادی نقشی کلیدی ایفا می‌کند. شفافیت اطلاعات حسابداری یکی از ارکان اصلی اعتماد در بازارهای مالی است که به سرمایه‌گذاران، مدیران و سایر ذی‌نفعان امکان می‌دهد تا تصمیم‌های آگاهانه‌تری اتخاذ کنند. نشت اطلاعات اختصاصی^۱، به‌ویژه در حوزه تحقیق و توسعه، به عنوان یکی از چالش‌های اساسی در مسیر دستیابی به شفافیت مطرح شده است. این پدیده، نه تنها باعث ایجاد عدم تقارن اطلاعاتی در بازارهای مالی می‌شود، بلکه با افزایش هزینه‌های معاملات، کارایی اقتصادی را نیز کاهش می‌دهد (کاسن^۲، ۲۰۲۲؛ یوان و یوان^۳، ۲۰۲۳). علاوه بر این، نشت اطلاعات می‌تواند موجب بی‌اعتمادی در میان سرمایه‌گذاران شود؛ زیرا اطلاعات حساس و محرمانه شرکت‌ها ممکن است به صورت ناعادلانه‌ای در اختیار گروه‌های خاصی قرار گیرد که این امر، به ایجاد مزیت ناعادلانه برای برخی از بازیگران بازار منجر خواهد شد.

از جنبه نظری، نشت اطلاعات اختصاصی را می‌توان از دو دیدگاه مهم بررسی کرد: نخست، از دیدگاه عدالت اطلاعاتی که بر توزیع عادلانه اطلاعات در بازار تأکید دارد و نشت اطلاعات را عاملی برای ایجاد نابرابری در دسترسی به داده‌های مالی و اقتصادی می‌داند و دوم، از دیدگاه نظریه هزینه معاملات که بیان می‌کند نشت اطلاعات باعث افزایش هزینه‌های مربوط به عدم اطمینان و نااطمینانی در معاملات می‌شود و در نتیجه، کارایی اقتصادی را کاهش خواهد داد. به علاوه، نشت اطلاعات می‌تواند روی انگیزه شرکت‌ها برای افشای داوطلبانه اطلاعات تأثیر مستقیمی داشته باشد. برای مثال، شرکت‌هایی که نگران افشای اطلاعات حساس خود هستند، ممکن است برای انتشار گزارش‌های مالی شفاف تمایل کمتری داشته باشند که این امر، به کاهش شفافیت اطلاعات حسابداری و کاهش قابلیت اتکای داده‌های مالی منجر می‌شود (مهرانی، فعال قیومی و مرادی، ۱۳۹۱).

در این میان، حمایت از حقوق مالکیت معنوی^۴، به عنوان یکی از ابزارهای کلیدی برای کاهش نشت اطلاعات و تقویت شفافیت اطلاعات حسابداری مطرح شده است. این حمایت از طریق چندین سازوکار، می‌تواند تأثیر مثبتی بر بازارهای مالی داشته باشد. نخست، حمایت قانونی از دارایی‌های فکری و اطلاعات اختصاصی، می‌تواند امنیت اطلاعاتی شرکت‌ها را تقویت کند و در نتیجه، انگیزه آن‌ها را برای افشای داوطلبانه اطلاعات افزایش دهد (گروید و مولر^۵، ۲۰۱۱؛ مجید، یان و تاوونی^۶، ۲۰۱۸). دوم، حمایت از حقوق مالکیت معنوی، می‌تواند به کاهش عدم تقارن اطلاعاتی در بازار کمک کند؛ زیرا شرکت‌ها با اطمینان از حفاظت اطلاعات محرمانه خود، به انتشار گزارش‌های شفاف و دقیق تمایل بیشتری خواهند داشت. سوم، این حمایت می‌تواند زمینه‌ای برای افزایش نوآوری و سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه فراهم کند؛ زیرا شرکت‌ها در صورتی که از امنیت اطلاعات خود مطمئن باشند، انگیزه بیشتری برای سرمایه‌گذاری در زمینه پروژه‌های نوآورانه خواهند داشت. مطالعات پیشین نیز نشان داده‌اند که کشورهایی که چارچوب‌های قوی‌تری در زمینه

1. proprietary information leakage

2. Kassen

3. Yuan & Yuan

4. Intellectual property protection

5. Giroud & Mueller

6. Majeed, Yan & Tauni

حمایت از حقوق مالکیت معنوی دارند، از شفافیت اطلاعاتی بیشتری برخوردارند و هزینه‌های معاملاتی کمتری را تجربه می‌کنند (بوشمن و اسمیت^۱، ۲۰۰۳؛ هلی و پالپو^۲، ۲۰۰۱).

یکی از مسائل بسیار مهم در ایران، عدم تقارن اطلاعاتی در بازار سرمایه است (طالب‌نیا و متانت، ۱۳۹۷). بسیاری از شرکت‌های بزرگ که در بورس اوراق بهادار تهران فعالیت می‌کنند، اطلاعات مالی خود را با تأخیر منتشر یا به‌طور محدود افشا می‌کنند که این موضوع می‌تواند باعث ایجاد رانت اطلاعاتی برای گروه‌های خاص شود. نشت اطلاعات تحقیق و توسعه در چنین فضایی، نه تنها موجب کاهش انگیزه شرکت‌ها برای سرمایه‌گذاری در نوآوری می‌شود، بلکه باعث می‌شود که شرکت‌ها در رقابت بین‌المللی نیز با چالش‌های بیشتری مواجه شوند. برای مثال، در برخی صنایع مانند داروسازی و فناوری اطلاعات، حفاظت از نوآوری‌های ثبت‌نشده بسیار دشوار است و نشت اطلاعات تحقیق و توسعه می‌تواند به از دست رفتن مزیت رقابتی شرکت‌های ایرانی در برابر رقبای خارجی منجر شود (نمازی و دهقانی، ۱۴۰۱).

علاوه بر این، یکی از ضعف‌های ساختاری ایران در این حوزه، عدم وجود یک سیستم مؤثر برای حمایت از حقوق مالکیت معنوی است. در ایران، در زمینه مالکیت فکری قوانینی وجود دارد؛ اما به دلیل ضعف در اجرای این قوانین و نبود دادگاه‌های تخصصی در این حوزه، بسیاری از شرکت‌ها برای ثبت اختراعات و نوآوری‌های خود انگیزه کافی ندارند. این موضوع، به ویژه در صنایع دانش‌بنیان و استارت‌آپ‌ها که به شدت به حفاظت از اطلاعات اختصاصی خود وابسته‌اند، می‌تواند مانعی جدی برای رشد و توسعه باشد؛ بنابراین، برای کاهش تأثیر منفی نشت اطلاعات بر شفافیت حسابداری در ایران، باید سیاست‌های مؤثری در سه حوزه کلیدی تدوین شود (جمالی و جعفری، ۱۴۰۳):

- نخست، اصلاح ساختارهای نظارتی و تقویت اجرای قوانین مرتبط با مالکیت فکری و افشای اطلاعات مالی؛ به‌طوری که شرکت‌ها ملزم شوند تا اطلاعات دقیق و به‌موقعی را ارائه دهند؛
- دوم، افزایش آگاهی مدیران و ذی‌نفعان از اهمیت حفاظت از اطلاعات تحقیق و توسعه و تدوین دستورالعمل‌های شفاف برای کنترل فرایندهای داخلی شرکت‌ها.
- سوم، حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان و استارت‌آپ‌ها، از طریق ارائه تسهیلات قانونی برای حفاظت از نوآوری‌ها و کاهش ریسک نشت اطلاعات اختصاصی.

با توجه به اهمیت این موضوع، پژوهش حاضر به بررسی تأثیر نشت اطلاعات تحقیق و توسعه بر شفافیت اطلاعات حسابداری پرداخته است و نقش تعدیلگر حمایت از حقوق مالکیت معنوی را در این رابطه واکاوی می‌کند. این پژوهش با استفاده از داده‌های واقعی، ارتباط میان نشت اطلاعات، شفافیت حسابداری و حقوق مالکیت فکری را تبیین می‌کند. یکی از نوآوری‌های این مطالعه، ارائه چارچوبی میان‌رشته‌ای است که مفاهیم اقتصادی، حسابداری و حقوقی را در کنار یکدیگر قرار می‌دهد و تعاملات پیچیده میان آن‌ها را بررسی می‌کند.

نتایج این پژوهش می‌تواند پیامدهای مهمی برای سیاست‌گذاران، مدیران و سرمایه‌گذاران داشته باشد. برای سیاست‌گذاران، این پژوهش می‌تواند مبنای تدوین قوانین مؤثرتر در راستای تقویت حقوق مالکیت معنوی و افزایش شفافیت

اطلاعاتی باشد. برای مدیران شرکت‌ها، یافته‌های این پژوهش می‌تواند به‌عنوان راهنمایی برای بهبود فرایندهای افشای اطلاعات و کاهش ریسک نشت داده‌ها استفاده شود. برای سرمایه‌گذاران، این مطالعه می‌تواند به آن‌ها کمک کند تا در ارزیابی کیفیت اطلاعات مالی شرکت‌ها و کاهش عدم تقارن اطلاعاتی، تصمیم‌های بهتری اتخاذ کنند.

همچنین این پژوهش به بررسی تعامل میان الزامات افشای مندرج در استانداردهای حسابداری و ملاحظات محرمانگی اطلاعات می‌پردازد. استانداردهای حسابداری، از جمله استاندارد شماره ۱۷ ایران، تحت عنوان «حسابداری دارایی‌های نامشهود»، شرکت‌ها را ملزم می‌کند که درباره دارایی‌های نامشهود، از جمله مخارج تحقیق و توسعه اطلاعات خاصی را افشا کنند؛ اما در عمل، هنگامی که مدیران باور دارند که افشای این اطلاعات می‌تواند به انتقال دانش اختصاصی به رقبا و در نتیجه، از دست رفتن مزیت رقابتی شرکت بینجامد، ممکن است با وجود این الزامات، برای افشای اطلاعات به‌صورت گزینشی عمل کنند یا اطلاعات را به‌گونه‌ای ارائه دهند که فاقد جزئیات حساس و راهبردی باشد. این مطالعه به‌طور خاص به بررسی همین تعارض ذاتی میان «الزام به شفافیت» برآمده از استانداردهای حسابداری و «ضرورت محرمانگی» نشت گرفته از ملاحظات رقابتی می‌پردازد و نشان می‌دهد که چگونه نگرانی از نشت اطلاعات می‌تواند به کاهش داوطلبانه شفافیت اطلاعاتی منجر شود. این مسئله، به‌ویژه در خصوص دارایی‌های دانش‌بنیانی که ارزش آن‌ها به‌طور مستقیم به محرمانه‌ماندن اطلاعات مربوطه وابسته است، اهمیت راهبردی ویژه‌ای دارد و درک عمیق‌تری از رفتار گزارشگری شرکت‌ها در محیط‌های رقابتی فراهم می‌آورد.

مبانی نظری

نشت اطلاعات اختصاصی و تأثیر آن بر شفافیت اطلاعات حسابداری، در سال‌های اخیر به یکی از موضوعات مهم در حوزه مالی و حسابداری تبدیل شده است. نشت اطلاعات، به‌عنوان افشای غیرمجاز داده‌های محرمانه شرکت‌ها، می‌تواند به افزایش عدم تقارن اطلاعاتی و کاهش اعتماد سرمایه‌گذاران به گزارش‌های مالی منجر شود. این پدیده نه تنها شفافیت اطلاعات حسابداری را تحت تأثیر قرار می‌دهد، بلکه در زمینه حکمرانی شرکتی و کارایی بازارهای مالی چالش‌های اساسی ایجاد می‌کند.

در این راستا، نظریه‌های مختلفی از جمله نظریه نمایندگی، نظریه علامت‌دهی و نظریه هزینه معاملات، به تبیین این تعاملات پرداخته‌اند (یوان و یوان، ۲۰۲۳). نظریه نمایندگی بر تعارض منافع بین مدیران و سهام‌داران تمرکز دارد و نشان می‌دهد که نشت اطلاعات می‌تواند این تعارض را تشدید کند و موجب کاهش شفافیت شود. نظریه علامت‌دهی بر اهمیت افشای داوطلبانه اطلاعات برای کاهش عدم تقارن اطلاعاتی تأکید می‌کند؛ در حالی که نظریه هزینه معاملات به بررسی تأثیر نشت اطلاعات بر هزینه‌های مرتبط با معاملات مالی می‌پردازد.

این پژوهش با بهره‌گیری از چارچوب نظری یادشده، تأثیر نشت اطلاعات اختصاصی بر شفافیت اطلاعات حسابداری را بررسی و نقش تعدیلگر حمایت از حقوق مالکیت معنوی را در این زمینه تحلیل می‌کند. نتایج این مطالعه می‌تواند به تدوین راه‌کارهای مؤثر برای کاهش اثرهای منفی نشت اطلاعات و ارتقای شفافیت اطلاعات مالی کمک کند.

توسعه فرضیه‌های پژوهش

نشت اطلاعات تحقیق و توسعه به عنوان یک پدیده مخرب، می‌تواند از طریق سازوکارهای متعدد، شفافیت اطلاعات حسابداری را به طور معناداری تضعیف کند. نخست، نشت اطلاعات باعث کاهش انگیزه شرکت‌ها برای افشای داوطلبانه اطلاعات می‌شود؛ زیرا شرکت‌ها، به دلیل نگرانی از سوءاستفاده رقبای و از دست دادن مزیت رقابتی، تمایل کمتری دارند تا داده‌های محرمانه را به اشتراک بگذارند. یکی از تبعات محافظت شرکت‌ها از داده‌های محرمانه در برابر رقبای، برای حفظ برتری رقابتی، ایجاد اختلال در کارایی اطلاعاتی بازار است که در قالب کاهش شفافیت مالی و گسترش عدم تقارن اطلاعاتی تجلی می‌یابد (هاشمی دهچی، ایزدی نیا و امیری، ۱۳۹۷). دوم، نشت اطلاعات می‌تواند به افزایش هزینه‌های معاملات منجر شود؛ زیرا سرمایه‌گذاران برای جبران عدم اطمینان ناشی از اطلاعات ناقص یا نادرست، هزینه‌های بیشتری برای نظارت و ارزیابی متحمل می‌شوند. سوم، نشت اطلاعات تحقیق و توسعه، می‌تواند به کاهش نوآوری و سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های تحقیق و توسعه منجر شود؛ زیرا شرکت‌ها از ترس نشت اطلاعات، تمایل کمتری به سرمایه‌گذاری در این حوزه‌ها دارند. این کاهش نوآوری، به سهم خود، می‌تواند عملکرد مالی شرکت‌ها را تضعیف کند و شفافیت اطلاعاتی را کاهش دهد. بر این اساس، فرضیه این مطالعه آن است که نشت اطلاعات تحقیق و توسعه، بر شفافیت اطلاعات حسابداری تأثیر منفی و معناداری دارد و این تأثیر از طریق کاهش افشای داوطلبانه، افزایش عدم تقارن اطلاعاتی و افزایش هزینه‌های معاملات تبیین می‌شود (خو، ساندرز، شیائو و لی^۱، ۲۰۲۰).

این پژوهش در چارچوب سه نظریه بنیادین حسابداری و مالی شکل گرفته است که هر یک از زاویه‌ای متفاوت به تبیین رابطه میان نشت اطلاعات تحقیق و توسعه و شفافیت اطلاعات حسابداری می‌پردازد. بر اساس تئوری نمایندگی، مدیران به عنوان نمایندگان سهامداران با تعارض منافع پیچیده‌ای در زمینه افشای اطلاعات مواجهند. از یک سو، آنان ملزم هستند که برای کاهش عدم تقارن اطلاعاتی و هزینه‌های نمایندگی، اطلاعات شفافی ارائه دهند (جودی، منصورفر و دیدار، ۱۳۹۸) و از سوی دیگر، مسئول حفظ مزیت رقابتی و حفاظت از دارایی‌های دانش بنیان شرکت در برابر رقبای هستند. در این راستا، کاهش عمدی شفافیت اطلاعاتی می‌تواند به عنوان راه‌کاری کارا برای محافظت از منافع بلندمدت سهامداران در محیط‌های رقابتی شدید توجیه شود (آگراوال، کومار، پال، ونگ و چن^۲، ۲۰۲۱).

از منظر تئوری علامت‌دهی، شرکت‌های دارای پروژه‌های تحقیق و توسعه با ارزش و محرمانه، با چالش انتقال اطلاعات به بازار بدون افشای اسرار تجاری مواجهند. در چنین شرایطی، کاهش داوطلبانه شفافیت می‌تواند به عنوان یک سیگنال غیرمستقیم و استراتژیک تفسیر شود که درباره ارزش آتی شرکت، برای سرمایه‌گذاران آگاه حاوی پیام‌های مهمی است. این رفتار گزارشگری، در کوتاه‌مدت ممکن است به افزایش عدم تقارن اطلاعاتی بینجامد؛ اما در بلندمدت می‌تواند با جذب سرمایه‌گذاران مطلعی که قادرند ارزش واقعی نوآوری‌های شرکت را درک کنند، به حفظ مزیت رقابتی پایدار بینجامد (یانگ و همکاران، ۲۰۲۲).

در قالب تئوری هزینه معاملات، تصمیم مربوط به سطح بهینه افشا، حاصل محاسبه دقیق هزینه‌ها و فواید ناشی از

1. Xu, Sanunders, Xiao & Li

2. Agrawal, Kumar, Pal, Wang & Chen

انتقال اطلاعات به بیرون از مرزهای سازمان است. از یک طرف، افشای کامل اطلاعات می‌تواند به کاهش هزینه سرمایه و افزایش نقدشوندگی سهام منجر شود و از طرف دیگر، ممکن است هزینه‌های معاملاتی چشمگیری را از طریق انتقال دانش به رقبای، از دست دادن موقعیت انحصاری و کاهش قدرت چانه‌زنی در مذاکرات تجاری به همراه داشته باشد. در این میان، شرکت‌ها با محدودسازی آگاهانه افشا، در پی بهینه‌سازی این مبادله و حداقل‌سازی کل هزینه‌های معاملاتی هستند (هی، لی، لی و ژنگ^۱، ۲۰۲۴). برابر با استدلال‌های مطرح شده، فرضیه اول پژوهش حاضر به‌صورت زیر ارائه می‌شود:

فرضیه اول: نشت اطلاعات تحقیق و توسعه بر شفافیت اطلاعات حسابداری تأثیر منفی معناداری دارد.

گلاسر^۲ (۲۰۱۸)، در پژوهش خود نشان می‌دهد شرکت‌هایی که به استفاده از اسرار تجاری^۳ گرایش پیدا می‌کنند، تمایل دارند اطلاعات اختصاصی را کمتر افشا کنند. آن‌ها به‌جای افشای اطلاعات حساس، اطلاعات غیرحساس را به‌صورت داوطلبانه منتشر می‌کنند؛ اما به‌طور کلی، این تغییر باعث کاهش شفافیت کلی شرکت می‌شود. همچنین در مطالعه ابرت، شفر و اشنایدر^۴ (۲۰۱۹) با عنوان «نشت اطلاعات و افشای داوطلبانه» نشان دادند که احتمال نشت اطلاعات می‌تواند مدیران را به سمت کاهش افشای داوطلبانه سوق دهد؛ به‌ویژه زمانی که هزینه‌های رقابتی ناشی از افشا بالا باشد. این نتایج نشان می‌دهد که شرکت‌ها در مواجهه با تهدید نشت اطلاعات، سیاست‌های افشای خود را محدود می‌کنند تا از منافع خود محافظت کنند. در همین راستا میکائیل و وایدمن^۵ (۲۰۲۱)، طی پژوهش‌هایی که انجام دادند به این نتیجه رسیدند که احتمال نشت اطلاعات گاهی می‌تواند افشای داوطلبانه را افزایش دهد؛ زیرا مدیران برای پیشگیری از پیامدهای منفی ناشی از نشت، ممکن است به‌طور پیش‌دستانه اطلاعات را افشا کنند. این اثر زمانی بیشتر دیده می‌شود که مدیران در معرض فشارهای شدید بازار یا قوانین شفافیت باشند. در مواقعی ممکن است تهدید نشت اطلاعات، به تقویت نظارت بازار منجر شود و شرکت‌ها را به سمت شفافیت بیشتر سوق دهد. این اثر به‌ویژه در محیط‌هایی مشاهده شده که شفافیت، اعتماد سرمایه‌گذاران را افزایش می‌دهد. براساس استدلال‌های مطرح، فرضیه دوم پژوهش به‌صورت زیر مطرح می‌شود:

فرضیه دوم: سطح حفاظت از حقوق مالکیت معنوی، تأثیر منفی ناشی از نشت اطلاعات تحقیق و توسعه بر شفافیت اطلاعات حسابداری را کاهش می‌دهد.

پیشینه تجربی

در دنیای امروز که داده‌ها به‌عنوان یکی از ارزشمندترین دارایی‌های سازمان‌ها شناخته می‌شوند، نشت اطلاعات اختصاصی، به‌عنوان یک تهدید جدی برای شفافیت اطلاعات حسابداری مطرح شده است. این پدیده نه تنها می‌تواند به ایجاد عدم تقارن اطلاعاتی و کاهش اعتماد سرمایه‌گذاران منجر شود، بلکه چالش‌های عمده‌ای را برای حکمرانی شرکتی

1. He, Li, Li & Zhang

2. Glaeser et al

3. Trade Secrecy

4. Ebert, Schäfer & Schneider

5. Michaeli & Wiedman

و کارایی بازارهای مالی ایجاد می‌کند. در این راستا، مطالعات معدودی به این موضوع پرداخته‌اند؛ ولی شکاف‌های تحقیقاتی درخور توجهی، به‌ویژه در اقتصادهای نوظهور که با چالش‌های نهادی و اجرایی مواجهند، در این حوزه وجود دارد. این پژوهش با مرور ادبیات موجود، به‌دنبال پُر کردن این شکاف‌ها و ارائه چارچوبی نوین برای درک تعاملات پیچیده بین نشت اطلاعات، شفافیت اطلاعات حسابداری و حقوق مالکیت معنوی است. در این بخش به‌اختصار مروری بر تحقیقات مزبور خواهیم داشت:

صالحی، میری و زیمون^۱ (۲۰۲۵) در مطالعه‌ای با عنوان «گزارشگری مالی هزینه‌های اختصاصی و قابلیت مقایسه صورت‌های مالی؛ نقش تعاملی عدم تقارن اطلاعاتی» به بررسی این موضوع پرداختند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که بین هزینه‌های اختصاصی گزارشگری مالی و قابلیت مقایسه صورت‌های مالی، رابطه معنادار وجود دارد. علاوه‌براین، عدم تقارن اطلاعاتی، بر رابطه بین هزینه‌های اختصاصی گزارشگری مالی و قابلیت مقایسه صورت‌های مالی تأثیر معناداری دارد.

یوان و یوان (۲۰۲۳) رابطه بین حفاظت از اطلاعات اختصاصی و شفافیت اطلاعات حسابداری را بررسی و نشان دادند که شرکت‌های با ریسک بالاتر نشت اطلاعات تحقیق و توسعه، شفافیت حسابداری کمتری نشان می‌دهند؛ زیرا مدیریت به‌دنبال محافظت از اطلاعات اختصاصی و حفظ منافع آن‌ها است. بر اساس یافته دیگر آن‌ها، در مناطقی که حفاظت از مالکیت معنوی قوی‌تر است، انگیزه مدیریت برای کاهش شفافیت حسابداری برای حفاظت از اطلاعات اختصاصی تشدید می‌شود و همچنین، سطح حفاظت از مالکیت معنوی به‌طور شایان توجهی بر افشای اطلاعات حسابداری شرکت تأثیر می‌گذارد.

هی و همکاران (۲۰۲۴) در مطالعه‌ای با عنوان «نشت اطلاعات اختصاصی و هزینه قرارداد با دولت»، به بررسی تأثیر افشای اطلاعات اختصاصی در قراردادهای دولتی پرداختند. یافته‌های آن‌ها نشان داد که قرارداد با دولت فدرال، مستلزم هزینه‌های اطلاعات اختصاصی چشمگیری است؛ زیرا مقررات دولتی پیمانکاران را ملزم می‌کند تا اطلاعات حساس ارائه دهند. این اطلاعات ممکن است از طریق درخواست‌های قانون آزادی اطلاعات، در دسترس افراد خارجی قرار گیرد که خطر نشت اطلاعات را افزایش می‌دهد. علاوه‌براین، نتایج پژوهش نشان داد که پس از حکم اخیر دادگاه عالی در پرونده «مؤسسه بازاریابی مواد غذایی در مقابل رسانه رهبر آرگوس» که حفاظت از اطلاعات پیمانکاران را تقویت کرد، شرکت‌ها تمایل بیشتری به پیشنهاد قراردادهای دولتی نشان دادند. این اثر، به‌ویژه در مواردی که قراردادها مستلزم مالکیت معنوی بالاتری بودند، مشهودتر و معنادارتر بود.

فان، وی و خو^۲ (۲۰۱۲) نشان دادند شرکت‌هایی که در کشورهای با قوانین حقوق مالکیت معنوی ضعیف فعالیت می‌کنند، برای محافظت از نوآوری‌های خود، تمایل دارند که اطلاعات کمتری را در مورد فعالیت‌های تحقیق و توسعه افشا کنند. در مقابل، در کشورهایی که حفاظت‌های حقوق مالکیت معنوی قوی‌تر است، شرکت‌ها با اطمینان بیشتری قادر به افشای اطلاعات هستند؛ زیرا این اطلاعات توسط قوانین حمایتی محافظت می‌شوند. این امر به افزایش شفافیت و کاهش عدم تقارن اطلاعاتی منجر می‌شود.

1. Salehi, Miri & Zimon

2. Fan, Wei & Xu

رحیمی و حسینی (۱۳۹۸)، پژوهشی با عنوان «تأثیر نشت اطلاعات بر شفافیت اطلاعات حسابداری در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران» انجام دادند. نتایج حاصل از پژوهش نشان می‌دهد که نشت اطلاعات بر شفافیت اطلاعات حسابداری تأثیر منفی و معناداری دارد و این موضوع باعث کاهش اعتماد سرمایه‌گذاران به گزارش‌های مالی می‌شود.

کریمی و محمدی (۱۳۹۷)، نقش حمایت از حقوق مالکیت معنوی در کاهش نشت اطلاعات در شرکت‌های فناوری‌محور را بررسی کردند. نتایج حاصل از پژوهش نشان می‌دهد که حمایت از حقوق مالکیت معنوی، می‌تواند به کاهش نشت اطلاعات کمک کند؛ اما این تأثیر در شرکت‌های فناوری‌محور به دلیل چالش‌های اجرایی، محدود است.

نوروزی و صادقی (۱۳۹۶)، پژوهشی با عنوان «بررسی تأثیر نشت اطلاعات تحقیق و توسعه بر عملکرد مالی شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران» انجام دادند. نتایج حاصل از پژوهش نشان می‌دهد که نشت اطلاعات تحقیق و توسعه، بر عملکرد مالی شرکت‌ها تأثیر منفی و معناداری دارد و این موضوع باعث کاهش سودآوری و ارزش بازار شرکت‌ها می‌شود.

جعفری و رضایی (۱۳۹۵)، پژوهشی با عنوان «تأثیر شفافیت اطلاعات حسابداری بر اعتماد سرمایه‌گذاران در بازار سرمایه ایران» انجام دادند. نتایج حاصل از پژوهش نشان می‌دهد که شفافیت اطلاعات حسابداری بر اعتماد سرمایه‌گذاران تأثیر مثبت و معناداری دارد و این موضوع باعث افزایش مشارکت آن‌ها در بازار سرمایه می‌شود.

میرزایی و قاسمی (۱۳۹۴)، تأثیر نشت اطلاعات بر هزینه‌های معاملات در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران را بررسی کردند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که نشت اطلاعات بر هزینه‌های معاملات تأثیر مثبت و معناداری دارد و این موضوع باعث کاهش کارایی بازار می‌شود.

حسینی و محمودی (۱۳۹۳)، به بررسی نقش حقوق مالکیت معنوی در افزایش شفافیت اطلاعاتی در شرکت‌های ایرانی پرداختند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که حمایت از حقوق مالکیت معنوی، می‌تواند به افزایش شفافیت اطلاعاتی کمک کند؛ اما این تأثیر به دلیل ضعف در اجرای قوانین، محدود است.

نتایج حاصل از مرور پیشینه پژوهش نشان می‌دهد که نشت اطلاعات اختصاصی، به‌ویژه در حوزه تحقیق و توسعه، بر شفافیت اطلاعات حسابداری تأثیر منفی و معناداری دارد. این پدیده نه تنها باعث کاهش اعتماد سرمایه‌گذاران به گزارش‌های مالی می‌شود، بلکه هزینه‌های معاملات را افزایش و کارایی بازارهای مالی را کاهش می‌دهد. مطالعات انجام‌شده در ایران نیز حاکی از آن است که حمایت از حقوق مالکیت معنوی، به‌رغم وجود قوانین مرتبط، به دلیل ضعف در اجرا و نظارت، نتوانسته است به‌طور مؤثر از نشت اطلاعات جلوگیری کند. این مسئله، به‌ویژه در شرکت‌های فناوری‌محور و تحقیق‌محور که اطلاعات آن‌ها حساسیت زیادی دارد، مشهودتر است و پیامدهای درخور توجهی برای شفافیت اطلاعات حسابداری این شرکت‌ها به همراه دارد.

روش‌شناسی پژوهش

از آنجایی که نتایج پژوهش می‌تواند در فرایند تصمیم‌گیری استفاده شود، پژوهش حاضر از نوع پژوهش‌های کاربردی

است. از بُعد فرایند نوع پژوهش، چون از داده‌های کمی استفاده شده، از نوع کمی است و از لحاظ آماری، از نوع هم‌بستگی است؛ زیرا برای آزمون فرضیه‌های پژوهش، از رگرسیون خطی و رگرسیون خطی چندمتغیره استفاده می‌شود. جامعه آماری این پژوهش، کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است. در این پژوهش برای انتخاب جامعه در دسترس، از روش حذف سیستماتیک با اعمال محدودیت‌های زیر استفاده شده است. همچنین گفتنی است که چون اطلاعات مربوط به متغیر حمایت از مالکیت معنوی، فقط تا سال ۲۰۲۲ برای ایران افشا شده و در دسترس بوده، دوره زمانی تا ۱۴۰۱ در نظر گرفته شده است.

۱. شرکت‌هایی که تاریخ پذیرش آن‌ها در سازمان بورس اوراق بهادار قبل از سال ۱۳۹۱ است و تا پایان سال

۱۴۰۱ نیز در فهرست شرکت‌های بورسی باشد.

۲. به‌منظور افزایش قابلیت مقایسه، سال مالی آن‌ها به پایان اسفندماه منتهی شود.

۳. طی دوره مد نظر، تغییر فعالیت نداده باشد.

۴. جزء شرکت‌های سرمایه‌گذاری و واسطه‌گری مالی نباشد (شرکت‌های سرمایه‌گذاری، به‌دلیل تفاوت ماهیت

فعالیت با بقیه شرکت‌ها، در جامعه آماری منظور نشده‌اند).

پس از اعمال محدودیت‌های فوق، تعداد ۱۱۷۷ سال - شرکت به‌عنوان جامعه آماری در دسترس مورد مطالعه در این

پژوهش انتخاب شد.

جدول ۱. فرایند انتخاب نمونه

ردیف	شرح	تعداد سال - شرکت‌ها
۱	کل شرکت‌هایی که تا پایان سال ۱۴۰۱ عضو بورس بودند.	۵۴۵۶
۲	شرکت‌هایی که تاریخ پذیرش آن‌ها بعد از سال ۱۳۹۱ بوده است	(۱۲۳۲)
۳	سال مالی آن منتهی به پایان اسفندماه نباشد.	(۱۰۰۱)
۴	تغییر سال مالی یا تغییر فعالیت داده باشد.	(۱۱۲۲)
۵	جزء شرکت‌های سرمایه‌گذاری و واسطه‌گری مالی باشند.	(۹۲۴)
۷	تعداد نمونه آماری منتخب	۱۱۷۷

برای تجزیه و تحلیل اطلاعات و آزمون فرضیه‌ها، اطلاعات موردنیاز از طریق صورت‌های مالی حسابرسی شده شرکت‌های مورد رسیدگی برای یک دوره یازده ساله جمع‌آوری شد. همچنین اطلاعات مربوط به حمایت مالکیت معنوی از سایت سازمان جهانی مالکیت فکری گردآوری شد. پس از جمع‌آوری اطلاعات موردنیاز، فرضیه‌های پژوهش با استفاده از تحلیل رگرسیون لجستیک و رگرسیون چندمتغیره بررسی شدند. برای این منظور، در ابتدا محاسبات اولیه در صفحه گسترده نرم‌افزار اکسل انجام گرفت و داده‌ها برای تجزیه و تحلیل آماده شد. به‌منظور انجام تجزیه و تحلیل‌های نهایی، از نرم‌افزار ایویوز ۱۱ استفاده شد.

رابطه‌های رگرسیونی و نحوه سنجش متغیرهای پژوهش

رابطه‌های رگرسیونی استفاده‌شده در پژوهش حاضر به شرح زیر ارائه شده است.

$$Trans_{it} = \beta_0 + \beta_1 Spillover_{it} + \beta_2 ROA_{it} + \beta_3 LEV_{it} + \beta_4 GROWTH_{it} + \beta_5 DIR_{it} + \beta_6 SIZE_{it} + \beta_7 HHI_{it} + \varepsilon_{it} \quad \text{رابطه ۱}$$

$$Trans_{it} = \beta_0 + \beta_1 Spillover_{it} + \beta_2 IRP_{it} + \beta_3 (Spillover_{it} \times IRP_{it}) + \beta_4 ROA_{it} + \beta_5 LEV_{it} + \beta_6 GROWTH_{it} + \beta_7 DIR_{it} + \beta_8 SIZE_{it} + \beta_9 HHI_{it} + \varepsilon_{it} \quad \text{رابطه ۲}$$

در این رابطه، Trans شفافیت اطلاعات حسابداری؛ Spillover نشت اطلاعات تحقیق و توسعه؛ IPR حمایت از مالکیت معنوی؛ ROA بازده دارایی‌ها؛ LEV اهرم مالی؛ Growth نرخ رشد دارایی‌ها؛ DIR استقلال هیئت‌مدیره؛ SIZE اندازه شرکت و HHI تمرکز صنعت است. با توجه به روابط فوق، در ادامه متغیرهای فوق تشریح می‌شود.

متغیر وابسته: شفافیت اطلاعات حسابداری (Trans)

به پیروی از تحقیق یوان و یوان (۲۰۲۳) برای اندازه‌گیری شفافیت اطلاعات حسابداری از سود متهورانه (EA) و هموارسازی سود (ES) استفاده شده است. در نهایت، شفافیت کل اطلاعات حسابداری (OAIT) با جمع این دو محاسبه می‌شود. سود متهورانه، میزان تأخیر شرکت در شناسایی زیان و تسریع در شناسایی درآمد را توصیف می‌کند و به شرح زیر محاسبه شده است:

$$EA_{it} = \frac{Total\ accruals_t}{TA_{t-1}} = \frac{\Delta CA_t - \Delta CL_t - \Delta CASH_t - \Delta STD_t - DEPAM_t + \Delta TP_t}{TA_{t-1}} \quad \text{رابطه ۳}$$

در این رابطه، $Total\ accruals_t$: کل اقلام تعهدی شرکت؛ ΔCA_t : افزایش (کاهش) دارایی‌های جاری؛ ΔCL_t : افزایش (کاهش) بدهی‌های جاری؛ $\Delta CASH_t$: افزایش (کاهش) وجه نقد؛ ΔSTD_t : افزایش (کاهش) بدهی‌های بلندمدت؛ $DEPAM_t$: استهلاک؛ ΔTP_t : افزایش (کاهش) مالیاتی پرداختی؛ TA_{t-1} : کل دارایی‌های ابتدای دوره است.

در نهایت، قدر مطلق عدد محاسبه شده به‌عنوان شاخص سود متهورانه در نظر گرفته می‌شود. همچنین شایان ذکر است که محاسبه در سطح شرکت و برای هر سال مالی انجام می‌شود.

هموارسازی سود (ES) چگونگی انحراف نوسان‌های سود یک شرکت از سطوح عادی را توصیف می‌کند و رابطه بین سود گزارش شده و واقعی یک شرکت را توضیح می‌دهد. در این مقاله از رابطه ۴ برای محاسبه هموارسازی سود استفاده شده است.

$$ES_{it} = SD \left(\frac{CFO_{it-3}}{TA_{it-4}} - \frac{CFO_{it-2}}{TA_{it-3}} - \frac{CFO_{it-1}}{TA_{it-2}} - \frac{CFO_{it}}{TA_{it-1}} \right) / SD \left(\frac{NI_{it-3}}{TA_{it-4}} - \frac{NI_{it-2}}{TA_{it-3}} - \frac{NI_{it-1}}{TA_{it-2}} - \frac{NI_{it}}{TA_{it-1}} \right) \quad \text{رابطه ۴}$$

SD نشان‌دهنده انحراف استاندارد؛ CFO خالص جریان نقدی حاصل از فعالیت‌های عملیاتی؛ NI نشان‌دهنده سود خالص و TA کل دارایی‌ها دوره t شرکت i است. گفتنی است که این محاسبه در سطح شرکت و با استفاده از داده‌های

سری زمانی چهار دوره‌ای انجام می‌شود.

در نهایت، شفافیت کل اطلاعات حسابداری (OAIT) از طریق رابطه ۵ محاسبه می‌شود:

$$OAIT_{it} = \left(\frac{Deciles(EA_{it}) + Deciles(ES_{it})}{2} \right) * -1 \quad \text{(رابطه ۵)}$$

Deciles نشان‌دهنده دهک‌های سود متهورانه (EA) و هموارسازی سود (ES) است (یوان و یوان، ۲۰۲۳).

متغیر تعدیلگر: نشت اطلاعات تحقیق و توسعه (Spillover)

نشت اطلاعات تحقیق و توسعه، یک متغیر پروکسی برای نشت اطلاعات اختصاصی است و با استفاده از تابع تولید کاب - داگلاس به صورت زیر محاسبه می‌شود:

$$\begin{aligned} LnSales_{ijt} = & \alpha_0 + \alpha_1 LnRD_{it} + \alpha_2 LnRDpool_{it} + \alpha_3 LnFixedasset_{it-1} \\ & + \alpha_4 LnEmployment_{it-1} + \varepsilon_{it} \end{aligned} \quad \text{(رابطه ۶)}$$

در این رابطه، $LnSales_{it}$ لگاریتم طبیعی درآمد فروش شرکت i در صنعت j در سال t را نشان می‌دهد؛ $LnRD_{it}$ نشان‌دهنده لگاریتم طبیعی مخارج تحقیق و توسعه شرکت i در سال t است؛ $LnRDpool_{it}$ لگاریتم طبیعی میانگین موزون مخارج تحقیق و توسعه در صنعت j در سال t ؛ $LnFixedassets_{it-1}$ و $LnEmployment_{it-1}$ به ترتیب لگاریتم طبیعی خالص دارایی‌های ثابت و تعداد کارکنان شرکت i در سال $t-1$ را نشان می‌دهند. ضریب α_2 معادله رگرسیون، متغیر پروکسی برای نشت اطلاعات تحقیق و توسعه Spillover در صنایع است (یوان و یوان، ۲۰۲۳).

متغیر تعدیلگر: حمایت از مالکیت معنوی (IPR)

برای توضیح شاخص استفاده شده برای حقوق مالکیت معنوی می‌توان اشاره کرد که برای حمایت از حقوق مالکیت معنوی معمولاً دو نوع شاخص مورد استفاده قرار می‌گیرد. هر دوی آن‌ها بر اساس حمایت مشاهده شده از قوانین حق ثبت اختراع در کشورهاست. شاخص رپ و روزگ (۱۹۹۰) مبتنی بر انطباق قوانین هر کشور با حداقل استانداردهای پیشنهاد شده، به وسیله اتاق بازرگانی ایالات متحده آمریکا است. این استانداردها شامل رهنمودهایی برای روند رسیدگی به ثبت اختراع، بخش حمایت، اعطای مجوز، شمول اختراعات، قابلیت انتقال حقوق ثبت اختراع و سازوکارهای مؤثر بر علیه شرکتی است که حقوق مالکیت معنوی را رعایت نکرده است. شاخص ژینارته و پارک (۱۹۹۷)، شاخص ترکیبی است که با استفاده از ملاک‌های مشابه پایه‌ریزی شده است؛ اما روش نمره‌دهی آن‌ها کمی با هم متفاوت است. این شاخص حمایت از حقوق مالکیت معنوی را در پنج محور بررسی می‌کند. این محورها عبارت‌اند از: عضویت در توافقات بین المللی حقوق مالکیت معنوی گستر، پوشش، تدارکات برای خسارات ناشی از حمایت، سازوکارهای اجرا و دوره حمایت. در پژوهش حاضر از لگاریتم مجموع مقادیر شاخص‌های افشا شده برای متغیر IPR استفاده می‌شود. گفتنی است که

اطلاعات مذکور از سایت سازمان جهانی مالکیت فکری (WIPO)^۱ و اطلاعات ارائه شده برای کشور ایران استخراج شده است.^۲ مطابق با پژوهش یوان و یوان (۲۰۲۳) و لیو و همکاران (۲۰۲۴)، در این پژوهش از شاخص ژینارته و پارک استفاده شده است و در ایران فقط اطلاعات سه شاخص (پوشش، تدارکات برای خسارات ناشی از حمایت و سازوکارهای اجرا) افشا می‌شود که در محاسبه متغیر فوق لحاظ شده است.

متغیرهای کنترلی

همچنین به پیروی از مطالعه یوان و یوان (۲۰۲۳) و گلایزر (۲۰۱۸) متغیرهای کنترلی شامل سه گروه است: متغیرهای مالی شرکت (Fin)، متغیرهای حاکمیتی شرکت (Gov) و ویژگی‌های شرکت (Cha) که عبارت‌اند از: بازده دارایی‌ها (ROA): سودخالص تقسیم بر ارزش دفتری کل دارایی‌های شرکت. اهرم مالی (LEV): ارزش دفتری کل بدهی‌ها به ارزش دفتری کل دارایی‌ها. نرخ رشد دارایی‌ها (Growth): تفاوت ارزش دفتری کل دارایی‌های سال جاری و سال قبل تقسیم بر ارزش دفتری کل دارایی‌های سال قبل. استقلال هیئت‌مدیره (DIR): نسبت اعضای غیرموظف به کل اعضای هیئت‌مدیره. اندازه شرکت (SIZE): لگاریتم طبیعی ارزش دفتری مجموع دارایی‌های شرکت (یوان و یوان، ۲۰۲۳؛ گلایزر، ۲۰۱۸). تمرکز صنعت (HHI).

$$HHI_{it} = \sum_{j=1}^j \left(\frac{sales_{ijt}}{sales_{jt}} \right)^2 \quad \text{رابطه ۷}$$

در این رابطه، $sales_{ijt}$ فروش شرکت و $sales_{ijt}$ کل فروش صنعت است (یوان و یوان، ۲۰۲۳؛ گلایزر، ۲۰۱۸). بر اساس مبانی نظری و شواهد تجربی، متغیرهای کنترلی مورد استفاده در این پژوهش از کانال‌های متعددی بر شفافیت اطلاعات حسابداری اثر می‌گذارند. از جنبه مالی، بازده دارایی‌ها (ROA) به‌عنوان شاخص سودآوری، توانایی شرکت برای ارائه اطلاعات باکیفیت را تحت تأثیر قرار می‌دهد (تیموری، هاشمی و امیری، ۱۴۰۰)؛ زیرا شرکت‌های سودآور، معمولاً برای جذب سرمایه و کاهش هزینه‌های نمایندگی، انگیزه بیشتری برای افشای داوطلبانه و شفاف اطلاعات دارند (یوان و یوان، ۲۰۲۳). اهرم مالی (LEV) نیز از طریق افزایش ریسک مالی و احتمال ورشکستگی، می‌تواند مدیران را به پنهان‌سازی اطلاعات یا کاهش شفافیت سوق دهد؛ زیرا این شرکت‌ها تمایل دارند که پیامدهای منفی عملکرد خود را مخفی نگه دارند. نرخ رشد دارایی‌ها (Growth) نیز به‌دلیل افزایش عدم تقارن اطلاعاتی بین مدیریت و سرمایه‌گذاران در مورد فرصت‌های آتی، ممکن است به کاهش شفافیت منجر شود؛ زیرا مدیریت برای حفظ مزیت رقابتی، به افشای اطلاعات محرمانه تمایل کمتری دارد. از منظر حاکمیت شرکتی، استقلال هیئت‌مدیره (DIR) با تقویت نظارت مؤثر بر فرایند گزارشگری مالی، از طریق کاهش منافع شخصی مدیریت، کیفیت و شفافیت اطلاعات

1. World Intellectual Property Organization

2. https://www.wipo.int/directory/en/details.jsp?country_code=IR

حسابداری را افزایش می‌دهد (گلایزر، ۲۰۱۸). در نهایت، اندازه شرکت (SIZE) معمولاً با فشارهای نظارتی بیشتر، دسترسی به منابع باکیفیت و هزینه‌های کمتر افشا همراه است که همگی به افزایش سطح شفافیت منجر می‌شوند. تمرکز صنعت (HHI) نیز با تأثیر بر سطح رقابت و انگیزه‌های استراتژیک برای افشا یا پنهان‌سازی اطلاعات، به عنوان یک عامل کلیدی در تعیین رفتار گزارشگری شرکت عمل می‌کند.

یافته‌های پژوهش

در اولین گام، برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، محقق باید توصیف دقیقی از متغیرهای پژوهش داشته باشد. توصیف داده‌ها قبل از برآورد رابطه، اطلاعات مهم و ارزشمندی در اختیار او قرار می‌دهد. آگاهی از شاخص‌های مرکزی، پراکندگی و توزیعی متغیرها، منجر می‌شود تا محقق در ادامه پژوهش خود با آگاهی بیشتری به تحلیل متغیرها بپردازد. در جدول ۲ توصیف آماری متغیرها به همراه میانگین، میانه، بیشترین، کمترین و انحراف معیار قابل مشاهده است.

همان‌گونه که در جدول ۲ ملاحظه می‌شود، مقادیر میانگین و میانه حمایت از مالکیت معنوی، به ترتیب ۹۰/۱۱ و ۱۲/۸۲ و نشان‌دهنده امتیاز متوسط برای این شاخص است. میانگین متغیر شفافیت اطلاعات حسابداری ۵/۴۹ است که میانگین آن در مطالعه یوان و یوان (۲۰۲۳) مقدار آن ۵/۵۰ گزارش شده است که نشان می‌دهد شفافیت اطلاعات حسابداری در کشور ایران، به میزان برابری با کشور چین است. در خصوص نشت اطلاعات تحقیق و توسعه با میانگین ۰/۰۸۱ می‌توان گفت که نشت اطلاعات تحقیق و توسعه شرکت‌ها (۸/۱ درصد) در حد پایین است. علاوه بر این، سود خالص شرکت‌های نمونه، به طور متوسط حدود ۱۵ درصد ارزش دارایی‌های آن‌هاست. در خصوص اهرم مالی می‌توان بیان کرد که بدهی‌های شرکت‌های نمونه، به طور متوسط ۵۴ درصد دارایی‌های این شرکت‌هاست. همچنین، ملاحظه مقدار میانگین متغیر رشد دارایی‌ها (۰/۷۱) مبین این مطلب است که فروش اغلب شرکت‌های نمونه، رشدی حدود ۷۱ درصد در سال گذشته داشته‌اند؛ ضمن اینکه متوسط تمرکز شرکت‌های مورد بررسی ۱۶ درصد است.

جدول ۲. آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	میانه	بیشترین	کمترین	انحراف معیار
شفافیت اطلاعات حسابداری	۵/۴۹۲	۵/۵۰۰	۱۰/۰۰۰	۱/۰۰۰	۲/۰۳۱
نشت اطلاعات تحقیق و توسعه	۰/۰۸۵	۰/۰۴۰	۱/۸۵۰	-۱/۵۵۰	۰/۲۶۵
مالکیت معنوی	۱۱/۹۰۴	۱۲/۸۲۵	۱۳/۲۱۰	۸/۷۹۰	۱/۵۶۰
بازده دارایی‌ها	۰/۱۵۷	۰/۱۳۰	۱/۸۹۰	-۰/۴۰۰	۰/۱۷۹
اهرم مالی	۰/۵۴۰	۰/۵۴۰	۱/۵۷۰	۰/۰۳۰	۰/۲۱۱
نرخ رشد دارایی‌ها	۰/۷۱۰	۰/۲۰۰	۲۲۶/۰۶۰	-۰/۹۹۰	۷/۰۸۴
استقلال هیئت مدیره	۰/۵۹۰	۰/۶۰۰	۰/۸۰۰	۰/۲۹۰	۰/۱۵۹
اندازه شرکت	۱۵/۰۸۶	۱۴/۸۳۰	۲۰/۵۲۰	۱۰/۸۵۰	۱/۶۱۹
تمرکز صنعت	۰/۱۶۸	۰/۱۱۰	۰/۶۰۰	۰/۰۰۰	۰/۱۵۳

در این پژوهش برای بررسی ایستایی متغیرها، از آزمون لوین، لین و چو^۱ استفاده شد که نتایج آن در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳. نتایج آزمون لوین، لین و چو جهت بررسی مانایی متغیرها (در سطح متغیر)

متغیر	آماره کای دو (لوین، لین و چو)	سطح معناداری	نتیجه آزمون
شفافیت اطلاعات حسابداری	-۱۹/۶۳۵	۰/۰۰۰	ایستا در سطح متغیر
نشست اطلاعات تحقیق و توسعه	-۱۱/۶۲۳	۰/۰۰۰	ایستا در سطح متغیر
مالکیت معنوی	-۷۱/۰۶۵	۰/۰۰۰	ایستا در سطح متغیر
بازده دارایی‌ها	-۳۶/۵۹۳	۰/۰۰۰	ایستا در سطح متغیر
اهرم مالی	-۱۶/۰۵۲	۰/۰۰۰	ایستا در سطح متغیر
نرخ رشد دارایی‌ها	-۱۶/۸۴۶	۰/۰۰۰	ایستا در سطح متغیر
استقلال هیئت‌مدیره	-۴۲/۷۷۸	۰/۰۰۰	ایستا در سطح متغیر
اندازه شرکت	-۳۱/۹۶۲	۰/۰۰۰	ایستا در سطح متغیر
تمرکز صنعت	-۵۲/۰۳۶	۰/۰۰۰	ایستا در سطح متغیر

نتایج آزمون لوین، لین و چو نشان می‌دهد که همه متغیرهای به کار رفته در این پژوهش، در سطح ۹۵ درصد ایستا هستند. با توجه به اینکه متغیرهای پژوهش در سطح متغیر ایستا هستند، به انجام آزمون هم‌انباشتگی نیازی نیست. نتایج آزمون F لیمر برای الگوی تحقیق در جدول ۴ آمده است.

جدول ۴. آزمون F لیمر

مدل	احتمال F	F محاسبه شده	نتیجه آزمون
اول	۰/۰۰۰	۴/۵۲۹	رد فرضیه صفر
دوم	۰/۰۲۳	۴/۵۸۹	رد فرضیه صفر

همان گونه که در جدول دیده می‌شود، نتایج آزمون چاو نشان می‌دهد که احتمال به‌دست‌آمده برای آماره F کوچک‌تر از ۵ درصد است، پس برای آزمون مدل‌ها، داده‌ها به‌صورت پانلی استفاده شده است. همچنین به‌منظور تعیین اینکه از مدل اثرهای ثابت یا اثرهای تصادفی برای تخمین پارامترهای مدل استفاده شود، از آزمون هاسمن استفاده شده که نتایج این آزمون در جدول ۵ ارائه شده است.

جدول ۵. آزمون هاسمن برای تعیین مدل اثرهای ثابت یا تصادفی

مدل	آماره هاسمن	سطح معناداری	نتیجه آزمون
اول	۱۰۴/۰۰۴	۰/۰۰۰	رد فرضیه صفر
دوم	۱۱۲/۵۷۷	۰/۰۰۰	رد فرضیه صفر

از آنجا که p-value آزمون هاسمن برای هر دو مدل کوچک‌تر از ۰/۰۵ شد، فرض صفر آزمون هاسمن رد نمی‌شود و باید برای تخمین پارامترهای معادله رگرسیون چند متغیره پژوهش، از مدل اثرهای ثابت استفاده شود.

در این تحقیق، برای تشخیص همسانی واریانس از آزمون نسبت درست‌نمایی (LR) استفاده شده که نتایج آن در جدول ۶ نشان داده شده است.

جدول ۶. نتایج آزمون نسبت درست‌نمایی برای شناسایی همسانی واریانس

مدل	فرضیه صفر (H_0)	آماره χ^2	سطح معناداری	نتیجه آزمون
اول	ناهمسانی واریانس وجود ندارد	۱۹۴/۵۷۸	۰/۰۰۰	فرضیه صفر رد می‌شود
دوم		۱۹۵/۰۲۰	۰/۰۰۰	فرضیه صفر رد می‌شود

برای تشخیص همسانی واریانس اولین مدل رگرسیونی پژوهش، از آزمون نسبت درست‌نمایی (LR) استفاده شده است که نتایج نشان داد رابطه رگرسیون ناهمسانی واریانس دارد؛ بنابراین به‌منظور رفع این مشکل، از روش حداقل مربعات تعمیم یافته تخمینی (EGLS) برای برآورد رابطه استفاده شده است.

در این پژوهش برای بررسی وجود هم‌خطی بین متغیرهای مدل، از آماره عامل تورم واریانس (VIF)^۱ استفاده شده است و زمانی که عامل تورم واریانس کوچک‌تر از ۱۰ باشد، نشان‌دهنده عدم وجود هم‌خطی بین متغیرهای مدل است. نتایج آزمون هم‌خطی مدل پژوهش در جدول ۷ درج شده است.

جدول ۷. نتایج آزمون بررسی هم‌خطی بین متغیرها

مدل	متغیر	VIF
مدل اول	نشت اطلاعات تحقیق و توسعه	۱/۰۰۶
	مالکیت معنوی	۱/۱۳۸
	بازده دارایی‌ها	۱/۹۱۲
	اهرم مالی	۱/۷۶۹
	نرخ رشد دارایی‌ها	۱/۰۱۸
	استقلال هیئت‌مدیره	۱/۰۸۱
	اندازه شرکت	۱/۲۴۷
	تمرکز صنعت	۱/۳۱۱
مدل دوم	نشت اطلاعات تحقیق و توسعه	۳/۹۷۷
	مالکیت معنوی	۱/۱۴۰
	نشت اطلاعات تحقیق و توسعه * مالکیت معنوی	۳/۹۴۲
	بازده دارایی‌ها	۱/۹۱۲
	اهرم مالی	۱/۷۶۹
	نرخ رشد دارایی‌ها	۱/۰۱۸
	استقلال هیئت‌مدیره	۱/۰۲۶
	اندازه شرکت	۱/۲۴۸
	تمرکز صنعت	۱/۳۰۸

همچنین در این مطالعه برای بررسی استقلال باقی مانده‌ها، از آزمون خودهم‌بستگی سریالی بروش - گادفری استفاده شده است. نتایج این آزمون نشان داد که در سطح اطمینان ۹۵ درصد، مقدار احتمال آماره F در رابطه پژوهش بیشتر ۵ درصد است؛ بنابراین فرض صفر در این رابطه تأیید می‌شود و می‌توان گفت که فرض عدم وجود خود هم‌بستگی جزء خطا در رابطه پژوهش برقرار است.

جدول ۸. نتایج برآورد مدل اول با استفاده از روش حداقل مربعات تعمیم یافته تخمینی و پنل نامتوازن

$Trans_{it} = \beta_0 + \beta_1 Spillover_{it} + \beta_2 ROA_{it} + \beta_3 LEV_{it} + \beta_4 GROWTH_{it} + \beta_5 DIR_{it} + \beta_6 SIZE_{it} + \beta_7 HHI_{it} + \varepsilon_{it}$				
متغیر	ضرایب	انحراف معیار	آماره تی	سطح معناداری
نشت اطلاعات تحقیق و توسعه	-۰/۵۹۲	۰/۲۰۰	-۲/۹۶۰	۰/۰۰۳
بازده دارایی‌ها	-۰/۲۷۶	۰/۳۹۹	-۰/۶۹۰	۰/۴۹۰
اهرم مالی	۱/۷۲۸	۰/۳۴۵	۵/۰۱۳	۰/۰۰۰
نرخ رشد دارایی‌ها	-۰/۰۰۷	۰/۰۰۷	-۰/۸۹۲	۰/۳۷۳
استقلال هیئت‌مدیره	-۰/۳۸۰	۰/۳۵۳	-۱/۰۷۸	۰/۲۸۱
اندازه شرکت	-۰/۳۹۵	۰/۰۴۳	-۹/۲۳۰	۰/۰۰۰
تمرکز صنعت	۱/۶۰۵	۰/۵۲۳	۳/۰۷۰	۰/۰۰۲
مقدار ثابت	۱۰/۵۹۸	۰/۷۰۱	۱۵/۱۱۸	۰/۰۰۰
آماره دوربین واتسن	۱/۸۹۷			
ضریب تعیین تعدیل شده	۰/۲۲۸			
آماره F فیشر (سطح معنی‌داری)	۱۱/۳۶۴***			

* P < ۰/۱۰، ** P < ۰/۰۵، *** P < ۰/۰

با توجه به مقادیر به دست آمده در جدول ۸، مقدار دوربین واتسن ۱/۸۹۱ است، در نتیجه عدم هم‌بستگی بین خطاها پذیرفته می‌شود. همچنین با توجه به ضریب تعیین تعدیل شده رابطه برازش شده، می‌توان گفت ۲۲ درصد از تغییرات در متغیر وابسته، توسط متغیرهای برون‌زا توضیح داده می‌شود. همچنین مقدار آماره F رابطه رگرسیونی برابر با ۱۱/۳۶۴ در سطح معناداری صفر است که نشان می‌دهد معناداری کل رابطه برازش شده تأیید می‌شود.

سطح معناداری متغیر نشت اطلاعات تحقیق و توسعه، کوچک‌تر از سطح خطاست؛ بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد ضریب و آماره t مربوط به این متغیر نشان می‌دهد که نشت اطلاعات تحقیق و توسعه بر شفافیت اطلاعات حسابداری شرکت تأثیر معناداری دارد. در خصوص ضریب که برابر ۰/۵۹ - شد، می‌توان گفت که به ازای هر واحد افزایش نشت اطلاعات تحقیق و توسعه، شفافیت اطلاعات حسابداری شرکت ۰/۵۹ واحد کاهش می‌یابد.

نتایج آزمون چاو برای دومین مدل رگرسیون نشان داد که احتمال به دست آمده برای آماره F کوچک‌تر از ۵ درصد است، پس برای آزمون رابطه‌ها، داده‌ها به صورت پنلی استفاده شده است. همچنین برای استفاده از رابطه اثرهای ثابت یا اثرهای تصادفی برای تخمین پارامترهای رابطه، از آزمون هاسمن استفاده شده که مقدار p-value آزمون هاسمن کوچک‌تر از ۰/۰۵ شد؛ بنابراین فرض صفر آزمون هاسمن رد نمی‌شود و باید برای تخمین پارامترهای معادله رگرسیون چند متغیره پژوهش، از رابطه اثرهای ثابت استفاده کرد.

برای تشخیص همسانی واریانس اولین مدل رگرسیونی پژوهش از آزمون نسبت درست‌نمایی (LR) استفاده شده است که نتایج نشان داد رابطه رگرسیونی، ناهمسانی واریانس دارد؛ بنابراین به‌منظور رفع این مشکل، از روش حداقل مربعات تعمیم یافته تخمینی (EGLS) برای برآورد رابطه استفاده شده است. در این پژوهش برای بررسی وجود هم‌خطی بین متغیرهای رابطه، از آماره عامل تورم واریانس (VIF) استفاده شده و زمانی که عامل تورم واریانس کوچک‌تر از ۱۰ باشد، نشان‌دهنده عدم وجود هم‌خطی بین متغیرهای رابطه است. همچنین، در این مطالعه برای بررسی استقلال باقی‌مانده‌ها، از آزمون خودهم‌بستگی سریالی بروش - گادفری استفاده شده است که نتایج آزمون خودهم‌بستگی سریالی بروش - گادفری نشان داد که در سطح اطمینان ۹۵ درصد مقدار احتمال آماره F، در رابطه پژوهش بیشتر ۵ درصد است؛ بنابراین می‌توان فرض صفر را در رابطه تأیید کرد؛ پس می‌توان گفت که فرض عدم وجود خود هم‌بستگی جزء خطا در رابطه پژوهش برقرار است.

جدول ۹. نتایج برآورد رابطه دوم با استفاده از روش حداقل مربعات تعمیم یافته تخمینی و پنل نامتوازن

$Trans_{it} = \beta_0 + \beta_1 Spillover_{it} + \beta_2 IRP_{it} + \beta_3 (Spillover_{it} \times IRP_{it}) + \beta_4 ROA_{it} + \beta_5 LEV_{it} + \beta_6 GROWTH_{it} + \beta_7 DIR_{it} + \beta_8 SIZE_{it} + \beta_9 HHI_{it} + \varepsilon_{it}$				
متغیر	ضرایب	انحراف معیار	آماره تی	سطح معناداری
نشت اطلاعات تحقیق و توسعه	۰/۶۹۵	۱/۷۶۲	۰/۳۹۴	۰/۶۹۴
سطح حفاظت از حقوق مالکیت معنوی	۰/۱۱۷	۰/۰۳۸	۳/۱۰۵	۰/۰۰۲
نشت اطلاعات تحقیق و توسعه × سطح حفاظت از حقوق مالکیت معنوی	-۰/۱۱۲	۰/۱۴۴	-۰/۷۷۵	۰/۴۳۹
بازده دارایی‌ها	۰/۴۷۴	۰/۴۸۷	۰/۹۷۴	۰/۳۳۰
اهرم مالی	۲/۲۰۰	۰/۳۹۵	۵/۵۷۵	۰/۰۰۰
نرخ رشد دارایی‌ها	-۰/۰۰۵	۰/۰۰۷	-۰/۶۹۴	۰/۴۸۸
استقلال هیئت‌مدیره	-۰/۷۷۵	۰/۳۶۴	-۲/۱۲۸	۰/۰۳۴
اندازه شرکت	-۰/۴۳۷	۰/۰۵۰	-۸/۸۱۴	۰/۰۰۰
تمرکز صنعت	۲/۲۳۳	۰/۵۶۲	۳/۹۷۳	۰/۰۰۰
مقدار ثابت	۹/۴۶۶	۰/۷۷۶	۱۲/۱۹۵	۰/۰۰۰
آماره دوربین واتسون	۱/۸۰۴			
ضریب تعیین تعدیل شده	۰/۱۲۶			
آماره F فیشر (سطح معنی‌داری)	۱۸/۱۳۸***			

* P < ۰/۱۰، ** P < ۰/۰۵ و *** P < ۰/۰۰۱

با توجه به مقادیر به‌دست آمده در جدول ۹، میزان دوربین واتسون ۱/۸۰۴ است، در نتیجه عدم هم‌بستگی بین خطاها پذیرفته می‌شود. همچنین با توجه به ضریب تعیین تعدیل شده رابطه برازش شده، می‌توان ادعا کرد که ۱۲ درصد از تغییرات در متغیر وابسته رابطه، از طریق متغیرهای برون‌زای رابطه توضیح داده می‌شود. همچنین مقدار آماره F رابطه رگرسیونی برابر با ۱۸/۱۳۸ در سطح معناداری صفر است که نشان می‌دهد معناداری کل رابطه برازش شده تأیید می‌شود. سطح معناداری متغیر (نشت اطلاعات تحقیق و توسعه × سطح حفاظت از حقوق مالکیت معنوی)، بزرگ‌تر از سطح خطاست؛ بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد، ضریب و آماره t مربوط به این متغیر نشان می‌دهد که حفاظت از مالکیت

معنوی به عنوان یک عامل تعدیلگر، بر رابطه بین نشت اطلاعات تحقیق و توسعه و شفافیت اطلاعات حسابداری تأثیر معناداری ندارد.

نتیجه گیری و پیشنهادها

بر اساس نتایج مطالعه حاضر، سطح معناداری متغیر نشت اطلاعات تحقیق و توسعه کوچکتر از سطح خطا (۰/۰۵) است؛ بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد، ضریب و آماره t مربوط به این متغیر، نشان دهنده تأثیر معنادار نشت اطلاعات تحقیق و توسعه بر شفافیت اطلاعات حسابداری در شرکت‌هایی است که مخارج تحقیق و توسعه مثبت دارند. ضریب منفی ۰/۵۹۲ نشان می‌دهد که به ازای هر واحد افزایش نشت اطلاعات تحقیق و توسعه، شفافیت اطلاعات حسابداری شرکت ۰/۵۹۲ واحد کاهش می‌یابد. این یافته را می‌توان در چارچوب چندین نظریه کلیدی حسابداری و مالی تفسیر کرد. از جنبه تئوری نمایندگی، مدیران با تعارض منافع پیچیده‌ای مواجهند: از یک سو، وظیفه دارند با ارائه اطلاعات شفاف، هزینه‌های نمایندگی را کاهش دهند و به سهام‌داران پاسخگو باشند و از سوی دیگر، باید از دارایی‌های نامشهود و مزیت رقابتی شرکت در برابر رقبا محافظت کنند. هنگامی که خطر نشت اطلاعات تحقیق و توسعه افزایش می‌یابد، مدیران به صورت عقلانی و حسابگرانه، کاهش عمده شفافیت اطلاعاتی را به عنوان یک سازوکار دفاعی برمی‌گزینند؛ زیرا هزینه‌های بالقوه ناشی از افشای اطلاعات (شامل تقلید رقبا، از دست دادن سهم بازار و کاهش سودآوری آتی)، از منافع ناشی از شفافیت کامل به مراتب بیشتر می‌شود. این رفتار هم‌سو با تئوری هزینه معاملات است؛ زیرا شرکت با محدود کردن جریان اطلاعات، در واقع در حال درونی‌سازی منافع حاصل از نوآوری و اجتناب از هزینه‌های معاملاتی ناشی از انتقال دانش به بیرون از مرزهای سازمان است. از منظر تئوری علامت‌دهی نیز، کاهش شفافیت در این شرایط می‌تواند یک سیگنال استراتژیک به بازار باشد، مبنی بر اینکه شرکت پروژه‌های تحقیق و توسعه بالارزش و محرمانه‌ای دارد که افشای آن به ضرر منافع سهام‌داران موجود خواهد بود. بنابراین، این یافته نه تنها از لحاظ آماری معتبر است، بلکه پشتوانه نظری غنی‌ای دارد و درک عمیق‌تری از رفتار پیچیده گزارشگری مالی در شرایط عدم تقارن اطلاعاتی بالا ارائه می‌دهد.

اطلاعات نیز مانند هر کالای دیگری، مزیت‌ها و هزینه‌هایی دارد و تولیدکنندگان اطلاعات، فقط در صورتی که منافع آن‌ها بیش از هزینه‌ها باشد، به افشا اقدام می‌کنند. یکی از هزینه‌های درخور توجه افشای اطلاعات محرمانه، هزینه کاهش مزیت رقابتی است (هی و همکاران، ۲۰۲۴). برای مثال، افشای هزینه‌های تحقیق و توسعه یک شرکت، ممکن است رقبا را از توسعه محصولات یا پروژه‌های جدید آن مطلع کند و به این ترتیب، شرکت را در موضع ضعف رقابتی قرار دهد. پژوهش‌ها نشان می‌دهند که وقتی یک شرکت تصمیم به تحقیق و توسعه می‌گیرد، اطلاعات مربوط به آن ظرف ۱۲ تا ۱۸ ماه به دست رقبا می‌رسد. یکی از راه‌های اصلی دستیابی سریع رقبا به اطلاعات تحقیق و توسعه، داده‌های افشاشده درباره هزینه‌های تحقیق و توسعه است (ژنگ و همکاران^۱، ۲۰۲۲). رقبا همچنین می‌توانند از طریق اطلاعات مازاد به داده‌های مرتبط با تحقیق و توسعه دست یابند. هزینه‌های سنگین تحقیق و توسعه، به نوسان در مازاد منجر می‌شود؛ زیرا سود شرکت‌ها در دوره سرمایه‌گذاری کاهش و پس از به‌ثمر رسیدن سرمایه‌گذاری، افزایش می‌یابد (نگوین^۲، ۲۰۲۴). در

مقابل، یکنواخت‌سازی سود، دستیابی رقبا به اطلاعات تحقیق و توسعه را دشوار می‌کند و احتمال نشت اطلاعات را کاهش می‌دهد. بنابراین، مدیریت سود یا دست‌کاری سود که به کاهش شفافیت اطلاعات منجر می‌شود، می‌تواند احتمال انتقال اطلاعات محرمانه به رقبا را کم کند. در مجموع، مدیریت شرکت با کاهش شفافیت اطلاعات حسابداری، محدود کردن افشای اطلاعات مربوط به ویژگی‌های شرکت یا ارائه اطلاعات سود یکنواخت‌تر، می‌تواند توانایی رقبا برای دستیابی به اطلاعات محرمانه را از طریق داده‌های حسابداری عمومی محدود کند و از تحت‌تأثیر قرار گرفتن منافع شرکت جلوگیری کند. بر این اساس، شرکت‌هایی که احتمال نشت اطلاعات تحقیق و توسعه در آن‌ها بالاتر است، بیشتر تمایل دارند شفافیت اطلاعات حسابداری را کاهش دهند (یوان و یوان، ۲۰۲۳).

یافته‌های این پژوهش درخصوص تأثیر منفی نشت اطلاعات بر شفافیت گزارشگری مالی، از حیث جهت‌گیری با نتایج مطالعه یوان و یوان (۲۰۲۳) هم‌خوانی دارد، لیکن تفاوت‌های معناداری در شدت و ماهیت این ارتباط مشاهده می‌شود. هر دو پژوهش بر پیامدهای نامطلوب نشت اطلاعات در قالب کاهش تمایل به افشای داوطلبانه تأکید دارند؛ اما بستر نهادی متفاوت دو کشور موجب بروز تمایزهای اساسی در تفسیر نتایج شده است. در محیطی که از ثبات اقتصادی و حاکمیت قانونی قوی‌تری برخوردار است، سازوکارهای تعدیل‌کننده توانسته‌اند بخشی از آثار منفی نشت اطلاعات را خنثی کنند، حال آنکه در شرایط ویژه اقتصادی، این تأثیر به‌شکل مستقیم‌تر و شدیدتری بروز یافته است. این هم‌سویی در عین تفاوت‌ها، حکایت از آن دارد که ماهیت روابط میان متغیرها، در چارچوب نظریه‌های کلاسیک تبیین می‌شود؛ اما شدت و ضعف این روابط تابعی از ویژگی‌های محیطی و ساختاری حاکم بر هر اقتصاد است. نکته حائز اهمیت آنکه در بسترهای نهادی توسعه‌یافته، وجود نهادهای واسطه و سازوکارهای تعدیل‌کننده کارآمد، امکان مدیریت اثرهای نامطلوب نشت اطلاعات را فراهم می‌آورد؛ در حالی که در غیاب چنین نهادهایی، تأثیر منفی این پدیده به‌شکل مستقیم‌تر و با شدت بیشتری ظاهر می‌شود. این یافته بر ضرورت توجه به شرایط ویژه محیطی در تفسیر نتایج به‌ظاهر مشابه تأکید دارد.

دیگر نتایج این مطالعه نشان داد که حفاظت از مالکیت معنوی به‌عنوان یک عامل تعدیلگر، بر رابطه بین نشت اطلاعات تحقیق و توسعه و شفافیت اطلاعات حسابداری تأثیر معناداری ندارد.

نتایج مربوط به نقش تعدیلگری حمایت از حقوق مالکیت معنوی نشان می‌دهد که این متغیر نتوانسته است به‌صورت معناداری بر رابطه منفی بین نشت اطلاعات تحقیق و توسعه و شفافیت اطلاعات حسابداری تأثیر بگذارد، یافته‌ای که در نگاه اول غیرمنتظره به نظر می‌رسد؛ اما با در نظر گرفتن بافت نهادی و اقتصادی ایران قابل تبیین و تحلیل است. از منظر تئوری نهادی، کارایی و اثرگذاری هر نهاد حاکمیتی (از جمله نظام حقوق مالکیت معنوی) به کیفیت طراحی، قدرت اجرا و میزان باورپذیری آن در نزد فعالان اقتصادی وابسته است. به نظر می‌رسد در محیط نهادی ایران، نظام حمایت از مالکیت فکری یا از ضمانت اجرایی کافی برخوردار نیست یا اینکه مدیران شرکت‌ها به اثرگذاری و قابلیت اتکای آن برای محافظت از نوآوری‌های خود باور ندارند. در چنین شرایطی، حتی وجود قوانین رسمی نیز نمی‌تواند محاسبات عقلانی مدیران را تغییر دهد و آنان همچنان کاهش شفافیت را به‌عنوان مؤثرترین و مطمئن‌ترین راه دفاع از دارایی‌های دانش‌بنیان خود برمی‌گزینند.

از منظر تئوری هزینه معاملات، می‌توان استدلال کرد که هزینه‌های ناشی از نقض احتمالی حقوق مالکیت معنوی (شامل هزینه‌های دعاوی قضایی طولانی و پرهزینه و عدم اطمینان از نتایج آن) به اندازه‌ای سنگین است که شرکت‌ها ترجیح می‌دهند به جای اتکا به این نظام حمایتی، به درونی‌سازی کامل اطلاعات بپردازند. همچنین، این یافته می‌تواند نشان‌دهنده شکاف عمیق بین وضعیت حقوقی و وضعیت عملی در محیط کسب‌وکار ایران باشد؛ به‌طوری که قوانین موجود روی کاغذ، فاقد اثرگذاری عملی در میدان عمل و تصمیم‌گیری‌های مدیران هستند. بنابراین، این نتیجه به جای آنکه بی‌اهمیتی مالکیت معنوی را نشان دهد، از ضرورت تقویت نهادی، ارتقای فرهنگ احترام به مالکیت فکری و ایجاد اطمینان در میان مدیران نسبت به کارایی این نظام حکایت دارد.

از دیدگاه نظریه نهادی، ضعف نهادهای حامی مالکیت فکری در ایران باعث شده است که حتی وجود قوانین رسمی حفاظت از مالکیت معنوی، نتواند اطمینان کافی برای مدیران ایجاد کند. سیستم قضایی ایران در عمل نتوانسته است حمایت مؤثری از حقوق مالکیت فکری به عمل آورد و این امر باعث شده است که مدیران به سازوکارهای رسمی اعتماد کامل نداشته باشند. بر اساس نظریه وابستگی به مسیر، تاریخی که ایران در زمینه نقض حقوق مالکیت فکری داشته است (از جمله عضویت دیرنگام در کنوانسیون‌های بین‌المللی و ضعف در اجرای قوانین مربوطه) باعث شده است که فرهنگ سازمانی موجود، حتی در حضور سازوکارهای حفاظتی رسمی، همچنان بر محافظه‌کاری در افشای اطلاعات تأکید داشته باشد. این مسئله را می‌توان با نظریه یادگیری سازمانی نیز توضیح داد که نشان می‌دهد سازمان‌های ایرانی، به دلیل تجربه‌های تاریخی منفی در زمینه نقض حقوق مالکیت فکری، به‌صورت سازمانی یاد گرفته‌اند که به سازوکارهای رسمی اعتماد کامل نداشته باشند. در شرایط خاص اقتصاد ایران که با چالش‌های منحصربه‌فردی مواجه است، این یافته‌ها از اهمیت مضاعفی برخوردار می‌شوند. از یک سو، تحریم‌های بین‌المللی باعث شده است که دستیابی به فناوری‌های پیشرفته برای شرکت‌های ایرانی بسیار پرهزینه باشد و از سوی دیگر، ضعف سیستم‌های نظارتی داخلی باعث شده است که ریسک نقض حقوق مالکیت فکری افزایش یابد. در چنین شرایطی، مدیران شرکت‌های ایرانی، به‌صورت سیستماتیک ترجیح می‌دهند که به جای تکیه بر سازوکارهای رسمی حفاظت از مالکیت معنوی، از طریق محدود کردن داوطلبانه افشای اطلاعات مالی، از دارایی‌های فکری شرکت محافظت کنند. این رفتار با نظریه ذی‌نفعان نیز تفسیر می‌شود. در محیط بازار مالی کشور ایران، مدیران باید میان انتظارات متناقض ذی‌نفعان مختلف (از جمله سهام‌داران، دولت، و جامعه) تعادل برقرار کنند. از یک طرف، فشار برای شفافیت مالی وجود دارد و از طرف دیگر، نیاز به حفظ اسرار تجاری و فناوریانه احساس می‌شود. در چنین شرایطی، مدیران راهبردهای پیچیده‌ای را برای مدیریت این تنش‌ها به کار می‌گیرند که کاهش انتخابی شفافیت مالی یکی از آن‌هاست.

نتایج این پژوهش در تقابل با یافته‌های یوان و یوان (۲۰۲۳) قرار می‌گیرد که در بستر یک اقتصاد با ساختار نهادی قوی‌تر (چین)، به نقش کاهنده این سازوکارها اشاره کرده‌اند. این تناقض را می‌توان با تئوری «محدودیت‌های نهادی» تبیین کرد: در محیط‌هایی که کیفیت اجرای قوانین ضعیف است (مانند ایران)، حتی تدوین مقررات رسمی نیز به دلیل ضعف در نظارت و پیاده‌سازی، نمی‌تواند رفتار افشا را به شکل معناداری تعدیل کند. در مقابل، در اقتصادهای با ساختار حاکمیتی متمرکز و نظام‌های حقوقی کارآمد (مانند مورد مطالعه یوان و یوان)، حفاظت از مالکیت فکری به عامل

اعتمادساز تبدیل می‌شود که مدیران را به شفاف‌سازی تشویق می‌کند. این تفاوت، ضرورت «چارچوب‌های اقتضایی» را در مطالعات حاکمیت شرکتی پُررنگ می‌سازد؛ زیرا نشان می‌دهد که یک سیاست واحد (مانند تقویت قوانین مالکیت معنوی) ممکن است بسته به کیفیت نهادهای حاکمیتی، نتایج متضادی داشته باشد.

نتایج مربوط به متغیرهای کنترلی پژوهش حاضر، الگوی قابل تأملی را آشکار می‌سازد که تحلیل آن، بینش عمیق‌تری از عوامل مؤثر بر شفافیت اطلاعات حسابداری در بافت خاص ایران ارائه می‌دهد. رابطه مثبت و معنادار اهرم مالی با شفافیت را می‌توان در چارچوب نظریه نظارت اعتباردهندگان و تئوری بدهی به‌خوبی تبیین کرد؛ به این ترتیب که بانک‌ها و مؤسسه‌های اعتباردهنده، به‌عنوان بازیگران قدرتمند و آگاه، برای کنترل ریسک وام‌های اعطایی خود، شرکت‌های با اهرم بالا را تحت نظارت دقیق‌تر قرار می‌دهند و با وضع شروط قراردادی خاص، آنان را ملزم به افشا و شفافیت بیشتر می‌کنند؛ بنابراین افزایش اهرم به‌جای آنکه به پنهان‌کاری منجر شود، با تحمیل یک نظارت خارجی مؤثر، شفافیت را افزایش می‌دهد. رابطه مثبت تمرکز صنعت را نیز می‌توان با تئوری مشروعیت‌بخشی توضیح داد؛ زیرا شرکت‌های حاضر در صنایع با تمرکز بالا (انحصاری یا انحصار چندقطبی)، به‌منظور کاهش فشارهای نظارتی نهادهای حاکمیتی، جلب رضایت افکار عمومی و توجیه و مشروعیت‌بخشی به موقعیت مسلط خود در بازار، انگیزه زیادی برای ارائه اطلاعات شفاف و نشان‌دادن عملکرد شفاف خود دارند. در مقابل، رابطه منفی و معنادار اندازه شرکت با شفافیت، یافته‌ای برخلاف اکثر مطالعات بین‌المللی و منحصر به بافت بازار ایران است. شرکت‌های ایرانی به‌دلیل پیچیدگی ذاتی عملیات، تعدد ذی‌نفعان با خواسته‌های متعارض و مهم‌تر از همه، ترس از افشای اطلاعاتی که می‌تواند به افزایش مداخلات دولت، فشار مالیاتی بیشتر یا جلب توجه غیرضروری نهادهای نظارتی منجر شود، ممکن است به‌صورت استراتژیک و عمدی، سطح شفافیت گزارشگری خود را کاهش دهند که این رفتار با تئوری هزینه سیاسی هم‌خوانی کامل دارد. رابطه منفی استقلال هیئت‌مدیره در حضور مالکیت معنوی نیز حاکی از نوعی پویایی پیچیده است؛ بدین معنا که در مواجهه با اطلاعات بسیار محرمانه (مانند جزئیات پروژه‌های تحقیق و توسعه)، حتی اعضای مستقل هیئت‌مدیره نیز ممکن است برای محافظت از منافع شرکت، بر کنترل سخت‌گیرانه‌تر جریان اطلاعات و محدود کردن افشا تأکید کنند. استراتژی‌ای که اگرچه به نفع حفاظت از دارایی‌های فکری است، در کوتاه‌مدت می‌تواند سطح کلی شفافیت را کاهش دهد. در نهایت، عدم معناداری متغیرهای نرخ رشد و بازده دارایی‌ها، نشان می‌دهد که در شرکت‌های نمونه مورد مطالعه، انگیزه‌های ناشی از سودآوری و رشد برای افزایش افشا، تحت‌الشعاف کامل انگیزه بسیار قوی و غالب «حفاظت از اطلاعات اختصاصی و مزیت رقابتی» قرار گرفته است.

بر اساس نتایج مطالعه حاضر پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

- پیشنهاد می‌شود تمهیدهایی از سوی سازمان بورس برای نحوه افشا در شرکت‌های با ماهیت عملکردی متفاوت اندیشیده شود و حداقل سطح افشای استاندارد برای شرکت‌ها بر اساس ماهیت عملکردی آن‌ها تعیین شود.
- به سرمایه‌گذاران پیشنهاد می‌شود که سرمایه‌گذاری در سهامی را در اولویت انتخاب پرتفوی خود قرار دهند که هزینه‌های تحقیق و توسعه را در صورت‌های مالی افشا می‌کنند. مطابق با یافته‌های این پژوهش، انتظار می‌رود که کیفیت افشا در این شرکت‌ها، بیشتر از سایر شرکت‌ها باشد.

- کشور ایران باید در تقویت و بهبود سیاست‌های دادگاهی مالکیت معنوی برای افزایش شفافیت اطلاعات شرکت‌ها توجه ویژه‌ای کند. پیشنهاد می‌شود که دامنه برنامه‌های آزمایشی گسترش یابد، سیستم دادرسی قضایی برای حفاظت از حقوق مالکیت معنوی اصلاح شود و قابلیت‌های اجرای قانون بهبود یابد. دولت باید نقش نهادی و حمایتی خود را در حقوق مالکیت معنوی و کمک به شرکت‌های غیردولتی برای ایجاد یک محیط مالکیت معنوی مطلوب به منظور شفافیت اطلاعاتی بیشتر، ایفا کند.
- همچنین بر اساس یافته‌های این پژوهش، پیشنهاد‌های زیر برای پژوهشگران آتی ارائه می‌شود:
- مطالعه تطبیقی بین اقتصادهای نوظهور و توسعه یافته: مقایسه تأثیر حمایت از حقوق مالکیت معنوی بر شفافیت اطلاعات حسابداری در اقتصادهای نوظهور و توسعه یافته.
- بررسی تأثیر اصلاحات نهادی بر ارتباط بین نشت اطلاعات و شفافیت اطلاعات حسابداری: مطالعه تأثیر تقویت نهادهای نظارتی و قضایی بر کاهش نشت اطلاعات و بهبود شفافیت.
- مطالعه تأثیر نشت اطلاعات بر کیفیت گزارش‌های مالی: بررسی تأثیر نشت اطلاعات بر دقت و قابلیت اتکای گزارش‌های مالی و تأثیر آن بر تصمیم‌گیری‌های مالی.

تعارض منافع

هیچ گونه تعارض منافی در ارتباط با این پژوهش وجود ندارد و تمامی مراحل آن با رعایت اصول اخلاقی و علمی انجام شده است.

سپاسگزاری

از تمامی صاحب‌نظران و متخصصانی که با دانش عمیق و بینش‌های ارزشمند خود، در تکمیل این پژوهش یاری‌مان کردند، صمیمانه سپاسگزاریم. حضور آن‌ها همچون چراغ‌هایی در تاریکی، راه را برای دستیابی به ایده‌های نو و عمیق‌تر هموار ساخت و به این مقاله روحی تازه بخشید.

منابع

- تیموری، زهرا؛ هاشمی، سید عباس و امیری، هادی (۱۴۰۰). تدوین مدل کیفی عوامل اثرگذار بر قیمت‌گذاری کیفیت اطلاعات حسابداری در ایران. *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ۲۸ (۳)، ۴۳۵-۴۵۹.
- جعفری، امیر و رضایی، محمد (۱۳۹۵). تأثیر شفافیت اطلاعات حسابداری بر اعتماد سرمایه‌گذاران در بازار سرمایه ایران. *تحقیقات مالی*، ۸ (۴)، ۶۷-۸۴.
- جمالی، بهروز و جعفری، عباس (۱۴۰۳). نقش حقوق مالکیت فکری در عوامل مؤثر بر خلق و توسعه کسب‌وکارهای دانش‌بنیان خطرپذیر در حوزه مالی. *پژوهش‌های کارآفرینی و نوآوری*، ۳ (۴)، ۱-۱۷.
- جودی، سمیرا؛ منصورفر، غلامرضا و دیدار، حمزه (۱۳۹۸). کیفیت حاکمیت شرکتی درونی و بیرونی، عدم تقارن اطلاعاتی و نگهداشت وجه نقد: افزایش یا کاهش ارزش شرکت؟ *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ۲۶ (۱)، ۳۹-۶۴.

- حسینی، محمود و محمودی، علی (۱۳۹۳). نقش حقوق مالکیت معنوی در افزایش شفافیت اطلاعاتی در شرکت‌های ایرانی. *مجله حقوقی دادگستری*، ۷۸ (۱)، ۱۴۵-۱۶۲.
- رحیمی، علی و حسینی، سعید (۱۳۹۸). تأثیر نشت اطلاعات بر شفافیت اطلاعات حسابداری در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. *مجله تحقیقات حسابداری و حسابرسی*، ۱۱ (۲)، ۴۵-۶۲.
- طالب‌نیا، قدرت‌الله و متانت، مریم (۱۳۹۷). بررسی اثر تعدیل‌کنندگی عدم تقارن اطلاعاتی بر رابطه بین سیاست تقسیم سود نقدی و ریسک سقوط آتی قیمت سهام شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ۲۵ (۴)، ۵۳۷-۵۵۴.
- کریمی، محسن و محمدی، رضا (۱۳۹۷). نقش حمایت از حقوق مالکیت معنوی در کاهش نشت اطلاعات در شرکت‌های فناوری‌محور. *فصلنامه علوم اقتصادی*، ۱۲ (۳)، ۷۸-۹۵.
- مهرانی، ساسان؛ فعال قیومی، علی و مرادی، محمد (۱۳۹۱). رابطه بین مالکیت نهادی، تمرکز مالکیت نهادی و مربوط بودن ارزش اطلاعات حسابداری. *مجله دانش حسابداری*، ۳ (۱۱)، ۳۱-۵۵.
- میرزایی، سعید و قاسمی، علی (۱۳۹۴). بررسی تأثیر نشت اطلاعات بر هزینه‌های معاملات در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. *فصلنامه پژوهش‌های حسابداری مالی*، ۷ (۲)، ۳۳-۵۰.
- نمازی، نویدرضا و دهقانی، سعیده (۱۴۰۱). بررسی رابطه بین نوآوری شرکت و شفافیت اطلاعات حسابداری با تأکید بر نقش تعدیلی ابعاد حسابرسی. *مجله پژوهش‌های کاربردی در گزارشگری مالی*، ۱۱ (۲۰)، ۱۸۷-۲۲۴.
- نوروزی، فرهاد و صادقی، حسین (۱۳۹۶). بررسی تأثیر نشت اطلاعات تحقیق و توسعه بر عملکرد مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. *مجله مدیریت مالی*، ۹ (۱)، ۱۱۲-۱۳۰.
- هاشمی دهچی، مجید؛ ایزدی نیا، ناصر و امیری‌هادی (۱۳۹۹). تأثیر قابلیت مقایسه صورت‌های مالی بر مربوط بودن اطلاعات حسابداری با تأکید بر نقش سرمایه‌گذاران متخصص و عدم تقارن اطلاعاتی. *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ۲۷ (۳)، ۴۷۳-۴۹۴.

References

- Agrawal, T. K., Kumar, V., Pal, R., Wang, L. & Chen, Y. (2021). Blockchain-based framework for supply chain traceability: A case example of textile and clothing industry. *Computers & Industrial Engineering*, 154, 107130.
- Bushman, R. M. & Smith, A. J. (2003). Transparency, financial accounting information, and corporate governance. *Economic Policy Review*, 9 (1), 65-87.
- Fan, J. P. H., Wei, G. & Xu, X. (2012). Property rights, R&D spillovers, and corporate accounting transparency in China. *Emerging Markets Review*, 13 (3), 235-247.
- Ebert, M., Schäfer, U. & Schneider, G. T. (2019). Information leaks and voluntary disclosure. *Available at SSRN 3372141*.

- Giroud, X. & Mueller, H. M. (2011). Corporate governance, product market competition, and equity prices. *Journal of Finance*, 66 (2), 563–600.
- Glaeser, S. (2018). The effects of proprietary information on corporate disclosure and transparency: Evidence from trade secrets. *Journal of Accounting and Economics*, 66 (1), 163-193.
- Hashemi Dehchi, M. , Izadinia, N. and Amiri, H. (2020). The Effect of Financial Statement Comparability on the Relevance of Accounting Information with Emphasis on the Role of Sophistication Investors and Information Asymmetry. *Accounting and Auditing Review*, 27(3), 473-494. (in Persian)
- He, J., Li, K., Li, N. & Zhang, W. (2024). Proprietary information cost of contracting with the government. *The Accounting Review*, 99 (2), 195-227.
- Healy, P. M. & Palepu, K. G. (2001). Information asymmetry, corporate disclosure, and the capital markets: A review of the empirical disclosure literature. *Journal of Accounting and Economics*, 31 (1-3), 405-440.
- Hosseini, M. & Mahmoudi, A. (2014). The role of intellectual property rights in increasing information transparency in Iranian companies. *Judiciary Law Journal*, 78(1), 145-162. (in Persian)
- Jafari, A. & Rezaei, M. (2016). The impact of accounting information transparency on investor trust in the Iranian capital market. *Financial Research Journal*, 8(4), 67-84. (in Persian)
- Jamali, B. & Jafari, A. (2024). The role of intellectual property rights in factors affecting the creation and development of venture capital knowledge-based businesses in the financial field. *Journal of Entrepreneurship and Innovation Research*, 3(4), 1-17. (in Persian)
- Joudi, S., Mansourfar, G. & Didar, H. (2019). Internal and External Corporate Governance Quality, Information Asymmetry and Cash Holdings: Increase or Decrease in the Firm Value? *Accounting and Auditing Review*, 26(1), 39-64. (in Persian)
- Karimi, M. & Mohammadi, R. (2018). The role of intellectual property rights protection in reducing information leakage in technology-based companies. *Quarterly Journal of Economic Sciences*, 12(3), 78-95. (in Persian)
- Kassen, M. (2022). Blockchain and e-government innovation: Automation of public information processes. *Information Systems*, 103, 101862.
- Majeed, M. A., Yan, C. & Tauni, M. Z. (2018). How does competition shape managerial decisions? Product market competition and financial statement comparability. *Management Decision*, 56 (11), 2437–2471.
- Mehrani, S., Faalghayoumi, A. & Moradi, M. (2012). The relationship between institutional ownership, concentration of institutional ownership, and value relevance of accounting information. *Journal of Accounting Knowledge*, 3(11), 31-55. (in Persian)
- Michaeli, B. & Wiedman, C. I. (2021). Voluntary disclosure and market discipline in the presence of information leaks. *Journal of Accounting Research*, 59 (4), 1349-1394.

- Mirzaei, S. & Ghasemi, A. (2015). Investigating the impact of information leakage on transaction costs in companies listed on the Tehran Stock Exchange. *Financial Accounting Research Quarterly*, 7(2), 33-50. (in Persian)
- Namazi, N. R. & Dehghani, S. (2022). Investigating the relationship between corporate innovation and accounting information transparency with emphasis on the moderating role of audit dimensions. *Journal of Applied Research in Financial Reporting*, 11(20), 187-224. (in Persian)
- Nguyen, Q. C. (2024). Opportunities and challenges in disclosing environmental accounting information at Vietnamese enterprises. *Central Asian Journal of Innovations on Tourism Management and Finance*, 5 (2), 1-9.
- Norozi, F. & Sadeghi, H. (2017). Investigating the impact of research and development information leakage on the financial performance of companies listed on the Tehran Stock Exchange. *Financial Management Journal*, 9(1), 112-130. (in Persian)
- Rahimi, A. & Hosseini, S. (2019). The impact of information leakage on accounting information transparency in companies listed on the Tehran Stock Exchange. *Journal of Accounting and Auditing Research*, 11(2), 45-62. (in Persian)
- Salehi, M., Miri, H. & Zimon, G. (2025). Financial reporting proprietary costs and financial statements comparability: The interactive role of information asymmetry. *Management Research Review*, 48 (1), 146-163.
- Talebnia, G. and Metanat, M. (2018). The Investigation of Information Asymmetry's Moderating Effect on the Relationship between Dividend Payments and Future Stock Price Crash Risk of Firms Listed on the Tehran Stock Exchange. *Accounting and Auditing Review*, 25(4), 537-554.
- Teymoori, Z., Hashemi, S. A. & Amiri, H. (2021). Developing the Qualitative Model of the Factors Affecting the Accounting Information Quality Pricing in Iran. *Accounting and Auditing Review*, 28(3), 435-459.
- Xu, Y., Saunders, A., Xiao, B. & Li, X. (2020). Bank relationship loss: The moderating effect of information opacity. *Journal of Banking & Finance*, 118, 105872.
- Yuan, F. & Yuan, J. (2023). On the relationship between protection of proprietary information and transparency of accounting information. *Journal of Financial Research*, 1544-6123.
- Zheng, K., Zheng, L. J., Gauthier, J., Zhou, L., Xu, Y., Behl, A. & Zhang, J. Z. (2022). Blockchain technology for enterprise credit information sharing in supply chain finance. *Journal of Innovation & Knowledge*, 4 (4), 240-247.